

ТОРА®

5-6/2026

STIHL

100
ГОДИНИ
1926-2026

CHAMELEON
TESTED BY NATURE

ВИЖТЕ
НАШИТЕ
ТЕКУЩИ
ПРОМОЦИИ

Wood-Mizer представя индустриален банциг WM2500

Индустриална производителност на достъпна цена:
повече автоматизация, по-висок капацитет, по-ниски
оперативни разходи

Основен мотор
22 kW

Нова система
с лентови колела
Банцигова лента
с ширина до 50 мм

Операторска
конзола за управление

Лесна интеграция
в линията за
бичене на трупи

Хидравличен
агрегат

Серво мотори
за движение на
режещата глава
нагоре/надолу

www.woodmizer.bg

office@ecotechproduct.com

Екотехпродукт ООД

София 1186, ул. „Стар Лозенски път“ № 38

тел./факс: 02/979 17 10

тел.: 02/462 70 35

тел.: 089 913 31 10

Wood-Mizer®
from forest to final form

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ

Председател

Д-р инж. Анна ПЕТРАКИЕВА –
заместник изпълнителен директор
на ИАГ

Членове

Проф. д-р Иван ПАЛИГОРОВ –
заместник-министър на
земеделието и храните

Инж. Росен РАЙЧЕВ – заместник
изпълнителен директор на ИАГ

Доц. д-р Евгени ЦАВКОВ –
преподавател по дендрология
в ЛТУ и ръководител на Музея
на Лесотехническия университет

Д-р инж. Георги ГОГУШЕВ –
зам.-директор на Регионалната
дирекция по горите – Благоевград

Д-р инж. Росен АНДРЕЕВ –
гл. асистент в ИГ – БАН,
секция „Горска ентомология,
фитопатология и ловна фауна“

Секретар

Радка ЛЯХОВА –
главен експерт в Дирекция
„Информационно-
административни дейности“ в ИАГ

РЕДАКЦИОНЕН ЕКИП

Главен редактор

Юлия СЪБЧЕВА
yulia_sabcheva@abv.bg

Редактори

Женя СТОИЛОВА
zhenia.stoilova@gmail.com

Д-р инж. Павел ПАВЛОВ
pavelppj@gmail.com

Борислав БЕЛДЕВ
bbeldev@abv.bg

Технически редактор

Ваня КИСЬОВА-ИЛИЕВА
vvv.kisiova@gmail.com

Фоторепортери

Йордан ДАМЯНОВ
jordan.damianov@abv.bg

Инж. Цветомир ЦОЛОВ
tsolovwild@gmail.com

Счетоводство

Станислава КРУМОВА
tania_mit@abv.bg

ДИЗАЙН И ПРЕДПЕЧАТ

Теменужка МАРКОВА
nushkamarkova@abv.bg

Съдържание:

2 НОВИ РЪКОВОДИТЕЛИ

Пламен Абровски представи новия
кабинет на МЗХ

4 ИНТЕРВЮ С ИНЖ. РОСЕН РАЙЧЕВ – ЗАМ. ИЗПЪЛНИТЕ- ЛЕН ДИРЕКТОР НА ИАГ

Горската система трябва да бъде
единна пред предизвикателствата

4

6 30 ГОДИНИ ДЪРЖАВНО ЛОВНО СТОПАНСТВО „ОСОГОВО“

Дълбоките корени на лесовъдството
устояват на предизвикателствата

12 ДЕСЕТА МИНИСТЕРСКА КОНФЕРЕНЦИЯ „ГОРИТЕ НА ЕВРОПА“

Декларацията „Устойчиви гори за
устойчиви общества“: Европа задъл-
бочава диалога в горската политика

15 ЛЕСОЗАЩИТА

Биологична борба с боровата проце-
сионка чрез използване на *Beauveria*
bassiana

16

18 ВИСШЕ ОБРАЗОВАНИЕ

Випуск 2025 – 2026 г. получи своите
дипломи

26

20 ОПАЗВАНЕ НА ПРИРОДАТА

Кратка история на природозащитата
в България

24 НАЦИОНАЛНО СЪСТЕЗАНИЕ „ГОРСКИ МНОГОВОЙ“

Задълбочени познания и висок
спортен дух белязаха 18-ото
издание на надпреварата

26 ГОРИТЕ ПО СВЕТА

Тайланд: Зеленото сърце на
Югоизточна Азия

32 ГОСТ НА РЕДАКЦИЯТА

Палеоорнитологът проф. Злато-
зар БОЕВ: Опазването на гората е
най-кристалният патриотизъм

32

36 ГОРСКА ПЕДАГОГИКА – забавна страничка за малки и пораснали деца

© Цветомир ЦОЛОВ

www.facebook.com/spisaniegora

Снимка на корицата: Йордан ДАМЯНОВ

Адрес на редакцията:

София 1303, ул. „Антим I“ №17,
тел.: 02 988 86 42
<http://www.gorabg-magazine.info>
E-mail: gora@iag.bg
spisaniegora1899@gmail.com

Банка ДСК ЕАД,
София, клон Стамболийски,
IBAN: BG97STSA93003104045001
BIC: STSABGSF

Годишен абонамент - 15.34 €/30 лв.
Отделен брой - 1.53 €/ 3 лв.
Курс към EUR: 1.95583

Печатни коли 5.
Формат 1/8 от 60/90.
Броят е подписан за
печат на 06.07.2026 г.
Печат „Фатум“ ООД
Индекс 20346
ISSN 0861 - 7570

ПЛАМЕН АБРОВСКИ ПРЕДСТАВИ НОВИЯ КАБИНЕТ НА МЗХ

На 21 май на пресконференция в МЗХ министърът на земеделието и храните Пламен Абровски представи своя екип и набеляза приоритетите, върху които ще се съсредоточи новоназначеният кабинет. Заместник-министри на земеделието и храните са проф. д-р Иван Палигоров, Янислав Янчев, Красимир Чакъров, проф. д-р Крум Неделков, а изпълнителен директор на Изпълнителната агенция по горите е инж. Стоян Тошев.

Пламен Абровски е завършил Югозападния университет „Неофит Рилски“ със специалност „Право“. Има задълбочени познания в административното и търговското право, както и за механизмите за прилагане на държавните помощи в земеделието. Специализирал е в защитата на бенефициентите по европейски програми и в

изготвянето на стратегически анализи за агросектора. Експерт е по европейско земеделско право и Обща селскостопанска политика (ОСП), с управленски опит на национално и международно ниво. Фокусира се върху стратегическото развитие на аграрния сектор и защитата на интересите на земеделските производители в рамките на европейските механизми за финансиране. Международният му авторитет се гради върху петгодишния му мандат като дипломат в Постоянното представителство на България към ЕС в Брюксел (2010 – 2015). Основен преговарящ е от страна на България по законодателния пакет за ОСП за периода 2014 – 2020 година. Бил е главен юридически експерт на Националния съюз на земеделските кооперации (НСЗК) и главен юрисконсулт в Българската агенция по безопасност на храните (БАБХ).

В професионалната си кариера заема ключови държавни позиции, като в периода 2021 – 2022 г. е народен представител и председател на Комисията по земеделие, храна и гори в 46-ото и 47-ото народно събрание. Бил е съветник на министъра на земеделието по въпросите на европейското финансиране и международното сътрудничество, както и председател на Управителния съвет на Североизточното държавно предприятие –

Шумен. Встъпва в длъжност като министър на земеделието и храните на 8 май.

Проф. д-р Иван Палигоров е завършил Висшия лесотехнически институт (сега ЛТУ) през 1985 г. със специалност „Горско стопанство“. Научните му интереси са в областта на икономиката и управлението на горското стопанство, горската политика, устойчивото развитие и оценката на горите. Професионалната му кариера е тясно свързана с Лесотехническия университет:

от 1990 г. е асистент, от 1992 г. – главен асистент, а от 1997 г. – доцент в катедра „Управление на ресурсите и природоползването“. От 2012 г. заема академичната длъжност „професор“. Ръководният му опит в Университета включва мандати като заместник-декан (от 1998 г.) и декан на Факултет „Стопанско управление“ (2003 – 2011 г. и от 2016 г. до закриването на Факултета през 2023 г.). Специализирал е в Австрия, Чехия, Гърция, Испания, Германия и Великобритания в сферата на икономиката и управлението на горското стопанство и горската политика. Автор и съавтор е на над 130 научни публикации и 12 книги, сред които учебници, монографии и наръчници. Ръководил или участвал е в 34 научноизследователски проекта. Представител е на България в международния екип от специалисти по горска политика за Централна и Източна Европа към ФАО (ООН).

Проф. Палигоров е свързан със Съюза на лесовъдите в България (СЛБ) вече над три десетилетия – член е

на Организацията от 1990 г., част от Управителния ѝ съвет е от 1996 г., а от 2009 г. е неин председател. В периода 02.02. – 12.05.2017 г. заема поста зам.-министър в МЗХ. Назначен е като зам.-министър на земеделието и храните в кабинета на Пламен Абровски на 10 май. Ще отговаря за горската политика.

.....

Янислав Янчев е магистър по екология и опазване на околната среда от Лесотехническият университет. Притежава значителен административен опит. Започва професионалния си път като експерт, а по-късно е назначен за началник на сектор „Обработка и оторизация на заявления за подпомагане“ и началник

на отдел „Прилагане на схеми и мерки на единица площ“ в Държавен фонд „Земеделие“ (ДФЗ). Бил е и началник на отдел „Директни плащания“ в дирекцията „Директни плащания и схеми по качеството“ в Министерството на земеделието и храните (МЗХ). Професионалната му кариера през последните над 15 години е свързана с ДФЗ и МЗХ. От 2008 до 2024 г. работи в дирекция „Директни плащания“ в ДФЗ. От 2024 до 2025 г. е бил заместник-министър на земеделието и храните. Назначен е на този пост в кабинета на министър Пламен Абровски на 14 май и ще ръководи Първи стълб на Общата селскостопанска политика.

.....

Красимир Чакъров е магистър по стопанско управление от Лесотехническият университет, със специализация „Управление на предприятията от горската промишленост“. Придобива магистърска степен и по специалност „Международни отношения“ в Софийския университет „Св. Климент Охридски“, със специализация „Право на Европейския съюз“.

Професионалната си кариера започва през 2009 г. като одитор-стажант в дирекция „Вътрешен одит“ на Държавен фонд „Земеделие“ – Разплащателна агенция, а от 2011 г. е вътрешен одитор. През 2012 г. е назначен за главен вътрешен одитор в дирекция „Вътрешен одит“ на ДФЗ. От 2015 г. е началник на отдел „Управленско консултиране и мониторинг“ в същата дирекция. Има участия в множество конференции, семинари, работни групи и обучения. Притежава много добри познания относно изискванията на европейското законодателство в областта на фондовете за финансиране в сферата на земеделието (Европейски земеделски фонд за гарантиране на земеделието и Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони). Назначен за заместник-министър на земеделието и храните на 14 май, той ще отговаря за Втори стълб на ОСП и „Програма за морско дело, рибарство и аквакултури“ 2021 – 2027 година.

Проф. д-р Крум Неделков придобива магистърска степен по ветеринарна медицина във Ветеринарномедицинския факултет на Тракийския университет в Стара Загора през 2005 година. Утвърден специалист е в областта на ветеринарната медицина и животновъдството. Научната му кариера започва през 2006 г., когато

след проведен конкурс е назначен за асистент в секция „Хранене, диететика и ветеринарно-санитарна експертиза на фуражите“ към Ветеринарномедицинския факултет на Тракийския университет, а през 2011 г. е повишен в длъжността „главен асистент“. През 2013 г. успешно защитава дисертация и заема академичната длъжност „доцент“, а през януари 2024 г. – длъжността „професор“ по хранене и диететика. Преминава през две научни специализации по хранене на преживни животни в Пенсилванския щатски университет в две поредни години. В САЩ участва в организацията на редица научноизследователски експерименти, свързани с подобряване на методите на хранене на селскостопанските животни и намаляване на парниковите емисии в млечното животновъдство. От началото на 2020 до началото на 2024 г. е зам.-декан по учебно-методическата дейност на Ветеринарномедицинския факултет на Тракийския университет. В периода 2021 – 2023 г. участва в състава на 4 служебни правителства, заемайки поста заместник-министър на земеделието и храните. Взема участие в редица национални и международни научни проекти. Има повече от 70 публикации в рецензирани международни списания и над 600 цитирания на неговите трудове. Назначен е за заместник-министър на 14 май и ще отговаря за сектор „Животновъдство“, борбата с градушките и държавните помощи.

.....

Инж. Стоян ТОШЕВ е магистър по горско стопанство от Лесотехническият университет. Притежава допълнителна квалификация и специализация в областта на спътниковите технологии в инвентаризацията на горите, оценката на щети при природни бедствия, оценката на ловни трофеи и други. Започва работа в горския сектор като горски стражар в Държавно горско стопанство – София. През 2011 г. постъпва в Регионалната дирекция по горите – София, като последователно заема различни длъжности. От 2016 г. е заместник-директор на РДГ – София, а от май 2019 г. – директор. От август 2022 г. заема поста изпълнителен директор на Изпълнителната агенция по горите. От февруари 2025 до февруари 2026 г. е зам.-министър на земеделието и храните. Назначен е на поста изпълнителен директор на Изпълнителната агенция по горите на 12 май.

Интервю с инж. Росен Райчев –
зам. изпълнителен директор на ИАГ

Горската система трябва да бъде еднна пред предизвикателствата

Инж. Росен Райчев е роден на 1 май 1979 г. в София.

През 2000 г. завършва специалност „Горско стопанство“ в Лесотехническия университет, след това магистратура по лесоустройство през 2002 г. и по-късно магистратура по счетоводство и контрол във Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“. През 2002 г. започва работа в ДЛ – Земен, където последователно е лесничей, старши лесничей, зам.-директор и и.д. директор. От 1 декември 2006 г. постъпва на работа в Националното управление по горите (НУГ) като главен експерт в отдел „Вътрешен контрол“, а след това е главен инспектор в Инспектората на Държавната агенция по горите (ДАГ), главен експерт в отдел „Ползване на горите и горски продукти“, началник на отдел „Недържавни гори“, директор на дирекция „Контрол по опазване на горските територии и ловно стопанство“. От декември 2023 г. е зам. изпълнителен директор на Изпълнителната агенция по горите (ИАГ). Поводът за разговора ни е присъждането на приза „Лесовъд на годината“, с който беше удостоен от Съюза на лесовъдите в България по време на тържественото откриване на Седмицата на гората в Юндола през април.

– Инж. Райчев, защо избрахте лесовъдската професия за свой професионален път и на какво Ви научи тя?

– Защото обичам да бъда сред природата, обичам гората, която векове е давала поминък и закрила, с нейното спокойствие и множество блага, които ни предоставя и сега. Ако питате дали съм наследил професията от родителите си – не, баща ми е ветеринарен лекар, а майка ми – зооинженер.

От професията научих, че трябва да сме търпеливи и последователни, като работим максимално добре, защото компромисът в дългосрочен план не води до добри резултати.

– Как трябва да говорим с обществеността и как да представяме лесовъдската дейност?

– Първо трябва да сме отговорни към това, което изпълняваме, и да не създаваме проблеми за хората. Като лесовъди имаме този недостатък, че полагаме много усилия, работим упорито, но резултатите идват след години, което ни пречи да обясним и покажем

нагледно на хората нашата дейност, така че да я разберат и да осъзнаят ползата от нея. Обществото реагира остро на сечите, но именно те с времето спомагат гората да бъде по-здрава, по-хубава и по-устойчива. Важно е да обясняваме същността на нашата работа, защо се налага сечта и какви са последствията, ако не се извършва, и да изтъкваме постиженията, които са дело на поколения лесовъди. 40 % от добитата дървесина през изминалата година е от санитарни и принудителни сечи, което е доказателство, че трябва по-активно и превантивно да се работи за подобряване на здравословното състояние и устойчивостта на горите, особено в условията на наблюдаваните климатични промени. За съжаление, затрудненият пласмент възпрепятства извършването на мероприятия в необходимия обем.

– Защо се стесни пазарът на дървесина и това устойчива тенденция ли е?

– Поради цялата икономическа обстановка в Европа, напредъка в технологиите, навлизането на нови

заместващи дървесината суровини, целенасочената политика за промяна в нагласите на хората и внушението, че потребяването на продукти от дървесина вреди на природата и други. Много производства претърпяха своя разцвет и упадък и в тази връзка предизвикателството пред горския сектор е свързано с търсене на нови пазари и нови продукти, които да се произвеждат от дървесина. Една от възможностите е по-широкото промишлено потребление на дървесина като възобновяем енергиен източник, с който страната ни разполага и ни предоставя енергийна независимост. Задължени сме да намерим допълнителни потребители, защото като лесовъди знаем, че без навременно извеждане на сечи гората не е устойчива, по-податлива е на болести и вредители, намаляват част от предоставяните екосистемни ползи, ограничава се производителността и се увеличава рискът от възникване на неконтролируеми горски пожари.

Гората е национално богатство и държавата трябва да отделя средства за нея. Защото при липсата на потребление съществуващият модел вече е неустойчив.

– Какви са уроците от климатичните промени в началото на пожароопасния сезон?

– Хората трябва да осъзнаят, че всяко тяхно действие може да има необратими за природата последици. Небрежността и подценяването на ситуацията водят до бедствия. Всички трябва да спазваме противопожарните правила и когато е много топло, сухо и ветровито, не трябва да се извършват дейности, които могат да предизвикат пожар. Ако това се случи, особено важно е да бъдем отговорни – да подадем сигнал и при възможност да започнем гасачески действия.

– Напоследък много се говори за превенция на горските пожари. В каква посока трябва да се осъществява тя?

– Всеки да знае не само своите права, но и своите задължения и да ги изпълнява. Съгласно Наредба № 8 за защита на горските територии от пожари всяко лице – собственик на имот, граничещ с горска територия, задължително трябва да поддържа предпазна ивица от страната на гората, която да ограничи навлизането на пожар от имота към гората и обратно. Това важи също и за земеделските земи. В следващия програмен период на общата селскостопанска политика следва да се заложат субсидии, за да се стимулират собствениците и земеделските производители да изграждат и поддържат противопожарната инфраструктура.

През настоящата година сме изпратили писма до електроразпределителните дружества, Националната компания „Железопътна инфраструктура“, до Националното сдружение на общините, за да им напомним да изпълнят задълженията си.

– Изглежда, че тенденцията за нарастване на горските пожари обхваща цяла Европа.

– Да, това е тенденция за цяла Европа. Миналият пожароопасен сезон е най-тежкият, откакто се води тази статистика – опожарени са близо 11 млн. дка, като само за 3 седмици в Испания и Португалия са изгорели 4.5 млн. дка вследствие на 22 пожара, пламнали почти едновременно. Данните показват, че големи по-

жари възникват не само в южните райони, а вече все по-отчетливо и в северната част на Европа. По данни на Националния институт по метеорология и хидрология лятото на 2025 г. в България е най-сухото, откакто водят статистика, с валежен дефицит, достигащ до 60 – 70 % в отделни месеци. Големият пожар в Илинденци се предхождаше от много сухите юни и юли, а непосредствено преди да пламне, имаше 6 последователни дена с температури над 40 градуса. В такива ситуации хората трябва да са изключително бдителни да не предизвикат искра и при възникнало запалване веднага да известяват, защото навременната реакция ограничава щетите до минимум.

– Какво от дейността на Изпълнителната агенция по горите за миналата година бихте открили?

От началото на годината въведохме нов специализиран софтуер за електронно водене на дневника на обектите по чл. 206 от Закона за горите. Това е голяма крачка, вложихме много усилия, за да доразвием продукта, така че да не се допускат манипулации при завеждането на дървесината, отчитането на преработката и издаването на превозни билети. От страна на ИАГ всекидневно се извършват автоматични проверки, фиксират се проблеми, които се подават към регионалните дирекции, и така насочваме работата на горските инспектори, за да подобрим ефективността на контрола. Когато потребителят знае, че целият процес се следи и се докладва на контролния орган, той е много по-стриктен в своята дейност. При максимално автоматизиране на процесите се избягва човешкият фактор и се повишава ефективността на дейността.

През изминалата година бе приета методика за извършване на Национална горска инвентаризация. Националната инвентаризация е дългосрочно наблюдение, което дава обективна информация за горите и протичащите в тях процеси. Това е своеобразен пътеводител и коректив на горската система и основа за формиране на държавната политика по отношение на горите. Необходимо е обаче да се извършат промени в Закона за горите, в противен случай инвентаризацията ще обхване само горски територии, а са нужни обективни данни за всички гори, включително за горите в земеделски територии, национални паркове и други.

Миналата година регионалните дирекции по горите успешно кандидатстваха и сключиха договори по Интервенция II.Г.13 от Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони (СПРЗСР 2023 – 2027) за закупуване на техника и оборудване, което значително ще подобри материално-техническата база и ще спомогне за пълноценно изпълнение на служебните задължения.

– Как приемате наградата „Лесовъд на годината“?

– Като оценка за дейността на Изпълнителната агенция по горите, не лично за мен. С колегите сме добър екип и е важно да вървим в една посока, защото само единни можем да се справяме с предизвикателствата. Това важи за цялата система.

**Разговора води Юлия СЪБЧЕВА
Снимка: Йордан ДАМЯНОВ**

Дълбоките корени на лесовъдството устояват на предизвикателствата

Пътят ни води по улици с надвиснали над тях черешови дървета, а спокойствието е може би една от забележителните черти на китния Кюстендил – град с хилядолетна история и своеобразен център на традиции, култура, археология, туризъм. Пътуваме към Държавното ловно стопанство „Осогово“. Намираща се в северозападната част на Кюстендил, административната сграда на Стопанството сякаш поставя границата между пределите на града и склоновете на Осоговската планина. Поводът да сме тук е навършването на 30 години от създаването на Стопанството – време, белязано с възходи, с успехи и разочарования, но най-вече с неуморния труд и отдаденост на неговите служители. С част от тях се срещаме, за да поговорим за постиженията и проблемите, които съпътстват професионалния им път. И за да представим това кълце от ловната и горскостопанската карта на страната, за което има какво да се разкаже.

Екипът ни посреща топло, но не по-малко ни впечатляват думите, с които директорът инж. Васил Пуров ги представя: „Ние

сме един организъм“ – казва той. И от началото до края на престоя си с тях се убеждаваме, че е точно така. Инж. Пуров сигурно е човекът с най-голям стаж в Стопанството и вярва, че неговият просперитет зависи от сплотеността на колектива, от взаимното доверие и колегиалност. Но именно този най-голям капитал на Стопанството – специалистите, започва да се топи, с тревога ни разказват зам.-директорите инж. Емилия Иванова и инж. Стефка Димитрова и главният счетоводител Ваня Стоянова. Едно от големите опасения за бъдещето е недостигът на лесовъдски кадри. Само за една година колективът е намалал с десет души, част от най-младите напускат в търсене на по-перспективна и добре платена работа. Остават тези, на които гората е влязла в сърцето и на чийто труд се крепи Стопанството, но и част от тях предстои да се пенсионира. Утежнява обстоятелствата и фактът, че вече от 13 години Професионалната гимназия по дървообработване и горско стопанство „Георги Сава Раковски“, която е предлагала високо качество на обучението, не съществува. Към момента в Про-

Колективът на ДЛС „Осогово“ с директора инж. Васил Пуров, зам.-директорите инж. Емилия Иванова и инж. Стефка Димитрова и главния счетоводител Ваня Стоянова

фесионалната гимназия по селско стопанство „Свети Климент Охридски“ има смесени паралелки, в които се изучава и горско стопанство, но подготвянето на способни кадри отнема ценно време. „Професията ни става все по-непопулярна в региона“ – споделя инж. Стефка Димитрова. Двете с инж. Емилия Иванова участват в Деня на отворените врати за учениците от 7 клас в града, на които предстои професионална ориентация, и с тревога разказват, че не срещат нито сред учениците, нито сред техните родители някакъв интерес към лесовъдската професия, която полагат усилия да направят привлекателна. В опит да се породят интерес у младите традиционно се провеждат и занимания по горска педагогика, към които поне по-малките проявяват любознателност.

Днес личният състав на Стопанството е почти нов, останали са само няколко души от създаването му, които пазят спомени за тридесетгодишната му история. По думите на директора обновеният екип работи със същия хъс, какъвто е тласкал служителите и през 1996 г. и дано има на кого да предават опита си.

Пазарите на дървесина се нуждаят от реструктуриране

За един наболял проблем, свързан с дърводобива и реализирането на добитата дървесина, споделя екипът. „В резултат на задълбочаващата се криза в горския сектор през последните години се наблюдава устойчива тенденция към намаляване на годишното ползване от държавните горски територии, независимо че всяка година се комплектова и предоставя предвиденото по горскостопански план средногодишно ползване“ – казва инж. Емилия Иванова. И изтъква няколко причини за това. В изпълнение на националните политики и стратегиите

за устойчиво горско стопанство са въведени допълнителни ограничения върху ползването на дървесина. Със заповед от 2021 г. на МЗХГ предвиденото средногодишно ползване по горскостопанските планове на държавните горски и ловни стопанства от високоствълбени гори с възраст над 100 г. е редуцирано с 30 %. Откакто през 2019 г. е в действие горскостопанският план на ДЛС „Осогово“, реалното годишно ползване от тези гори не достига дори 50 % от предвиденото по горскостопанския план. Значителна част от държавните горски територии в обхвата на ДЛС „Осогово“ (64 %) попадат в защитени зони от екологичната мрежа „Натура 2000“, където режимите за опазване ограничават или забраняват извършването на определени горскостопански дейности.

Редица нормативни и административни ограничения възпрепятстват ползването на дървесина и в насаждения, разположени във вододайни зони, въпреки че в действащите горскостопански планове е предвидено извършването на такива дейности. Това води до невъзможност за реализиране на предвидените стопански дейности и до значителни финансови загуби за стопанисващите горите. Според инж. Стефка Димитрова и инж. Емилия Иванова трябва да бъдат разработени механизми за компенсиране на пропуснатите ползи, когато ограниченията се налагат в обществен интерес и с цел опазване на природните ресурси, като въвеждането на система за заплащане на екосистемни услуги, чрез която държавата да обезщетява собствениците и стопаните на гори за предоставяните от тях обществени ползи, включително опазването на водните ресурси, почвите и биологичното разнообразие. Подобен подход би допринесъл за баланс между природозащитните

СТОПАНСТВОТО В ЧИСЛА И ФАКТИ

Държавно ловно стопанство „Осогово“ обхваща северозападната част на Осоговска планина, както и най-южните склонове на планинската верига Краище. Територията му заема западната част на Кюстендилска област. На север и североизток граничи с ДГС – Кюстендил, на изток и югоизток – с ДГС – Невестино, на югозапад – с Република Северна Македония, и на северозапад – с Република Сърбия.

Районът на Стопанството има неправилна многоъгълна форма. Дължината от север на юг е около 29 км, а от запад на изток – около 31 километра. Релефът е силно пресечен. С най-голяма надморска височина в Осоговска планина е връх Руен – 2251 м, а под него извира най-големите реки в района – Бистрица и Елешница, притоци на река Струма. Цялата територия на ДЛС „Осогово“ попада във водосбора на река Струма.

Общата му площ е 27 432, а залесената площ е 25 977 ха, или 95 %. Лесистостта е 57 %. Най-голям е делът на насажденията – 19 069 ха, или 73 % от залесената площ. Преобладават иглолистните – 43 % от залесената площ, следвани от широколистните високоствълбени гори – 41 %. Изредените култури заемат 96.5 ха, или 0.3 % от общата и 0.4 % от залесената площ. По-голямата част от тях (92 ха) са в иглолистни гори. Дървопроизводи-

телната площ на горското стопанство е 26 232 ха, или 96 % от общата площ.

Държавните горски територии заемат 19 847 ха, като залесените са 18 533 хектара. Всички горски територии – държавна собственост, са 100 % със защитни и специални функции. Средната възраст е 74 години, средната пълнота – 0.72, а средният бонитет е III (3.2). Общият дървесен запас е 5 268 295 м³ (без клони). Средният запас е 203 м³/ха. Общият среден годишен прираст е 79 576 м³ (3.06 м³/ха). Средногодишното ползване на дървесина е 57 861 м³ (с клони)/ 50 030 м³ (без клони). На територията на Стопанството преобладават горите от бук и бял бор.

Стопанството е само по себе си уникално – върху силно пресечения му релеф се издигат вековни гори и се намират защитени местности. Най-добре запазените вековни букови гори в района на Стопанството могат да се видят в природния резерват „Църна река“, създаден през 1980 г., и в защитената местност „Зеленият рид“ (буферна зона на резервата), обявена през 2007 година. Други впечатляващи защитени природни обекти са природна забележителност „Група секвои – Ючбунар“ (1989) и защитена местност „Вековна букова гора в м. Света гора – манастир „Св. Лука“ (1995).

Близо 64 % от държавните горски те-

ритории – 12 537 ха, са защитени зони по „Натура 2000“, като на територията на ДЛС „Осогово“ попадат части от три: защитена зона „Осоговска планина“ – BG0001011 – за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна, обявена по Директива 92/43 ЕЕС (Директива за местообитанията), с обща площ 12 606.1 ха; защитена зона „Кършалево“ – BG0000294 – за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна, обявена по Директива 92/43 ЕЕС (Директива за местообитанията), с обща площ 1062 ха; защитена зона „Осогово“ – BG0002079 – за опазване на дивите птици, обявена по Директива 79/409 ЕЕС (Директива за птиците), с обща площ 13 594.0 хектара.

Стопанството е сертифицирано по FSC от 2017 година. Горите с висока консервационна стойност са с обща площ 7131 хектара. Горите във фаза на старост, съгласно Заповед №РД-49-113 от 30.04.2026 г. на МЗХ, са с обща залесена площ 1185 хектара.

На територията на Стопанството се намира и лесопарк „Хисарлъка“, обявен 1952 г., който се стопанисва от Община Кюстендил.

Към Стопанството има два горски разсадника – „Долно село“ (46 дка) и „Жилenci“ (30 дка), в които по финансови причини дейността е прекратена.

изисквания и икономическата устойчивост на горския сектор.

Прилагането на международните стандарти за сертифициране на дървесината налага допълнителни ограничения върху периода и начина на извършване на дърводобивните дейности. В определени месеци от годината, когато климатичните условия са най-благоприятни за добив на дървесина на територията на ДЛС „Осогово“, извършването на сечи е ограничено или невъзможно. Това с особена сила важи за буковата дървесина, която може да се добива предимно от май до ноември. Допълнително дейностите в горите се съобразяват и с двете директиви – за птиците и хабитатите.

Наблюдава се трайна тенденция към намаляване на използването на горските ресурси за лични нужди от страна на местното население, включително дърва за огрев, билки и недървесни горски продукти. Това се дължи основно на процесите на урбанизация, демографски промени и навлизането на алтернативни енергийни източници, обяснява инж. Иванова.

Действащата нормативна уредба затруднява бързото и гъвкаво адаптиране към динамично променящите се пазарни ус-

ловия. При интерес от страна на дребни преработватели и търговци за закупуване на ограничени количества дървесина или специфични асортименти, потенциалните участници често се отказват от участие в процедури, включващи асортименти без реализация на пазара. Това ограничава възможностите за своевременна и адекватна реакция спрямо текущата пазарна конюнктура.

Допълнително неблагоприятно влияние оказват продължителните срокове за обявяване и провеждане на процедурите, както и за сключване на договорите за ползване на дървесина. Тези обстоятелства възпрепятстват възможността за своевременна реализация на дървесина, особено повредена или засегната от абиотични фактори. В резултат се стига до влошаване на качеството на дървесината, нейното похабяване и невъзможност за реализация при актуалните пазарни цени.

Трайната тенденция за намаляване на квалифицираните работници, заети в горскостопанските дейности, допълнително затруднява както организацията, така и изпълнението на дърводобивните и лесокултурните мероприятия, обясняват ни от

**ИНЖ. ВАСИЛ ПУРОВ – ДИРЕКТОР
НА ДЛС „ОСОГОВО“ – КЮСТЕНДИЛ:**

НЕОБХОДИМ Е ИНСТИТУЦИОНАЛЕН И ОБЩЕСТВЕН КОНСЕНСУС ЗА ДОВЕРИЕ КЪМ ЛЕСОВЪДИТЕ

Ако обърнем поглед назад във времето, се виждат периоди, в които по една или друга причина българското общество е отхвърляло лесовъдската практика. От самото създаване на горската служба в България преди повече от 100 години съществува погрешното обществено разбиране за лесовъдството. Ясен пример за това е отношението на някои влиятелни кръгове от кюстендилската общественост, довели до саботаж в залесителните дейности и лични несгоди в живота на известния лесовъд Йордан Митрев.

Изричането на клишето „поголовна сеч“ от парламентарната трибуна нееднократно ангажира масовото обществено внимание. Всъщност какво означава поголовна сеч? Спомням си едно природно поройно бедствие по реките Елешница и Бистрица от 2008 г., довело до сериозни инфраструктурни щети. Тогава се стекоха рояк журналисти и фотографи да дирят „поголовната сеч“ във водосборните територии, за да снимат и да ни дамгосат за „причинената от нас беда“. За наш късмет нямаше сечища в тези зони. Акцията срещу нас приключи веднага, но по националната телевизия съм виждал репортажи срещу наши колеги, които за беда са подкрепени от

изказвания и на лесовъди.

Обществените страхове са развити до такава степен, че случайният турист, срещне ли сечище или временен горски път, снима и разпространява с драматични описания. Вследствие на това започва харчене на държавни пари от комисии, проверки, а в много от случаите се стига до нарушаване на ритъма на производство и нанасяне на материални щети.

Нарушения на Закона за горите е имало и ще има, както има нарушения по всички закони в целия свят, регулиращи обществените отношения. Проблемът е, че отношението ни към нарушенията в горите е довело до фундаментална грешка. Работата е проста – установяване и наказване с цялата строгост на закона и толкова. При нас са разместени приоритетите – мобилизиран е капацитетът на горските структури и обществените организации за самоцелно опазване на горите, а не за ползване на възобновяемите горски ресурси. Решаването на проблема с нарушенията в горите е въпрос за безкомпромисност към нарушителите, а не за спиране на дейностите в тях. Тежките разрешителни режими и процедури за дейности в горите правят тромав горскостопанския отрасъл. В крайна сметка са налице загуби и ог-

ромни пропуснати ползи в национален мащаб. Прекомерната демонстрация на предварителен контрол и тежкото бюрократично вземане на елементарни оперативни решения води до блокиране на работата на терена.

Във времето, когато нямаше кадастър, без разрешение от когото и да било ние, лесовъдите, залесявахме изоставени ниви и пасища. След като се оформеше насаждението, лесоустроителите ги прибавяха към тогавашния горски фонд. Става дума за хиляди декари. Тези насаждения след 2000 г. бяха в период на активно натрупване на биомаса. Появи се масовото съхнене. Необходимо бе прагматично отношение към проблема, за да не се допусне похабяване на дървесината. Но какво се случи – от страх пред общественото мнение започна безкрайно философстване на какви ли не форуми. Създадох се сложни разрешителни режими, препятстващи достъпа на дървопреработващата промишленост до похабяващата се суровина. Огромна част от дървесината изгни, а акумулираният въглерод се върна в атмосферата като CO₂. Този факт може да се ползва като поука за бъдещата решимост на колегията да отстоява позициите си и налага прагматични полезни лесовъдски действия.

Демонстрацията на висока обществена екологична култура се проявява в отчаяна битка да не се допусне сеч дори на едно дърво. Но когато пожарите, причинени от обществената небрежност, обхванат хиляди декари и унищожават милиони растения и цели локални екосистеми, страховете за гората сякаш ги няма, рядко се явяват доброволци срещу стихията. Заедно с пожарникарите ние от териториалните поделения сме сами на терена, мотивирани само от професионалния си дълг.

Започнах работа като горски надзира-

Стопанството. Всичко това води до намаляване на фирмите за дърводобив в района на дейност на ДЛС „Осогово“.

Действащата нормативна уредба е основният проблем в работата на лесовъдите и дърводобивните фирми, смята и директорът инж. Васил Пуров. Обяснението според него е във факта, че законът е бил създаден във време на недостиг на дървесина, докато сега ситуацията е различна и изисква актуализация, за да се отговори на търсенето на пазара. И ни впечатлява с една метафора, която добре описва ситуацията: „Пчеларят не се бърка в работата на кошера, той точи мед“ – казва той и пояснява, че в тази ситуация пчеларят е предприятието, а кошерт са държавните горски и ловни стопанства. Смята, че на българския лесовъд е отнета свободата да се разгърне като професионалист, притиснат от растяща документация и отговорности. Огорчението от тази реалност се допълва и от представата на обществото, че лесовъдът с дейността си унищожава гората. В медиите също се насажда негативно отношение, като ежедневната работа на лесовъдския персонал остава зад кадър и само проблемите се изваждат наяве. Сред най-големите заблуд

ди според него е именно убеждението, че сечта е вредна за гората. „Нашето Стопанство беше свръхпечелившо – строяхме пътища, обезпечаваше мероприятия. Оттук тръгна идеята и реализацията на пилотния проект за електронния превозен билет през 2007 г., който се разви успешно във времето.

Днес бизнесът се променя и пазарите трябва да се реструктурират, вместо да чакаме само големите заводи. През последните години не се явяват нови фирми, защото нямат сигурност. В тази ситуация ние не даваме шанс за отваряне на нов бизнес. Някога това се случваше. Много сделки са отворили нови пазари. Като се говори само за съкращения, вместо за печалба и приходи, се жертват способни хора, които ще бъдат тласнати към сивата икономика. Това е едно своеобразно пъдение на лесовъдите – и от гората, и от професията. Сложно време, но ще има катарзис“ – оптимист е инж. Пуров.

Какво мислят горските служители

Своята гледна точка към настоящия момент добавят и лесовъдите от Стопанството. Според тях е наложително в горската

тел през 1986 г., като първата година лично на мен ми бе възложено и организирах залесяване на 180 декара. Горското стопанство тогава залесяваше общо около 2000 декара. Тогава ни се осигуряваше само превоз на фиданките до обектите и всеки в охранителния си участък вършеше всичко. Предвид тези факти твърдя, че залесяванията през последните десетилетия са сведени до рекламен обем. Ние, лесовъдите, сме овладели поройните голи територии и сме приключили с масовите залесявания. С това трябва да се гордеят сегашните и бъдещите поколения лесовъди. Сега е времето на истинската лесовъдска дейност, която трябва да се осмисли и поднесе пред обществото с помощта и на неправителствените организации, в които има специалисти лесовъди. Спомням си времето, когато се сравняваше гъстотата на горските пътища у нас с тази на западноевропейските държави и се посочваше нашата изостаналост. В този случай с какво може да ни се обясни медийният драматизъм при строежа на горски пътища.

Във време, когато светът е разтърсен от политически и военни конфликти за суровини и всякакви ресурси, основно невъзобновяеми, общественото отношение към възобновяемите ресурси от българските горски територии е като към нещо, което трябва да бъде консервирано безусловно.

Сега сме в период на дефицит на пазар за дървесина. Действащата нормативна среда бе създавана в период на дефицит на дървесина и обществено недоверие в лесовъдството. Това доведе до отнемане на елементарните възможности на териториалните поделения да вземат оперативни решения. При управлението на дейностите на терена възникват нужди от ред моментни решения, пра-

вата за които бяха отнети и вкарани в безсмисления ги тромав разрешителен режим. Плод на тази ситуация е ниската рентабилност на основните дейности и демотивацията за каквато и да е инициатива у теренните служители, която да доведе до подобряване на резултатите и конкурентното предлагане на нашите продукти.

Дърводобивните и преработвателните фирми са основната част от веригите на доставки и реализация на основния ни продукт. Общественото отношение към горскостопанската дейност засегна и тях. От много години на територията на Стопанството не е проявен интерес за дърводобивна дейност от новосъздадена фирма, а напротив – в последните години няколко фирми преустановиха тази дейност. Това е тревожна тенденция, която в следващите години ще бъде основният проблем за горския отрасъл в региона. Дърводобивната дейност може би е единствената, лишена от достъп до европейско финансиране, което също е голям проблем.

В момента преживяваме поредното реструктуриране на пазара, каквито преди преживяхме почти безболезнено, без такива загуби. Моето мнение е, че главната причина за това е в лишените от управленска и пазарна пластичност териториални поделения, която да напасва конкретното поделение към моментните условия. Това е вътрешната среда, която парализира или мобилизира жизнеността на системата. Пазарът е външният фактор, спрямо който ние сме длъжни да се адаптираме, и вместо да реагираме по правилния начин, 2 години се сърдим на пазара.

Смятам, че няма да е далеч времето, когато екологичните организации ще ни критикуват за това, че не сме ползвали максималната продуктивност на горите.

Днес липсва обективна оценка за положителното влияние от ползването на дървесината върху баланса на O₂ и CO₂ във въздуха. Не е ясно защо тази тема се игнорира в момента, но тя ще дойде на дневен ред.

Картината е тревожна, но не фатална. Нашата система не може да избяга от всеобщата цикличност. Оптимист съм, защото имаме прекрасни гори, добре структурирана горска система, отдадени лесовъди и служители, горска наука и образование.

Важен е подходът за излизане от тежката ситуация. Управлението на горската система на национално и средно ниво има нелека задача. Определящо е впрягането на териториалните поделения. За целта са необходими оценки за икономическа целесъобразност на ред наложени правила и разрешителни режими, регламентиращи дейностите в горите. Съкращенията на персонал не трябва да изглеждат като единствен инструмент за решаване на проблемите. Горската територия е неусвоена. При предишни кризи, когато имахме оперативна самостоятелност, сме организирали значителна дейност в странични ползвания и сме успявали да запазим работните места, сега това не е възможно.

Необходимо е обществото ни да бъде запознато с ползите от усвояването на ресурсите от българската гора, да се промени отношението на държавата към фирмите, които участват в горскостопанските дейности, да се заимстват добри практики от други страни, да се наложи нов стил на отношение между контролните и стопанските структури с цел максимизиране на обществените ползи от горите. Необходима е работа, за да се постигне институционален и обществен консенсус за даване на доверие на лесовъдите на терена.

Евгени Мицов – началник на ловно-технически участък

Дивечовото богатство на ДЛС „Осогово“

система да се преразгледа категорията „труд“ на служителите, които изпълняват дейности на терен. „Изпълняваме задълженията си при условия, които изискват професионална подготовка, физическа издръжливост и работа в рискова среда. Ангажираните сме с опазването и стопанисването на горите. Въпреки това продължават да ни причисляват към трета категория труд – споделят те. – Ежедневно сме на терен, независимо от сезона и неблагоприятните атмосферни условия. Наред с физическото натоварване съществуват и значителни рискове за живота и здравето ни. Ние сме на първа линия в борбата срещу посегателствата върху държавните горски територии. Нерядко се сблъскваме с агресивно поведение и заплахи от страна на нарушителите. Вземаме участие в гасенето на горски пожари, което ни поставя пред изпитания и риск за живота. В такива моменти ние не просто изпълняваме административни задължения, а активно участваме в овладяването на кризисни ситуации и защитата на хора, имущество и природни ресурси. Това са фактори, които следва да бъдат отчетени при определянето на категорията труд, като смятаме, че условията на труд предполагат поне втора категория“ – обясняват горските служители.

Гората е едно от най-ценните национални богатства на България. Хората, които я пазят, стопанисват и защитават, заслужават условия на труд, съответстващи на отговорностите и рисковете, които поемат всеки ден.

Действащата нормативна уредба често ги ограничава да вземат навременни оперативни решения и да предприемат незабавни действия за овладяването на конкретни ситуации. Споделят, че редица административни процедури и изисквания за съгласуване забавят реакцията им при възникнали проблеми, които биха могли да бъдат решени още в началото, а не да се превърнат в сериозни рискове за горските екосистеми, инфраструктурата или безопасността на хората.

Увеличаващите се административни задължения заемат значителна част от работното им време. Извършването на проверки в поверените им охранителни участъци и последващото оформяне на необходимата документация ограничават времето и ресурса, които могат да отделят за изпълнението на основните им задължения по стопанисване на горските територии. Намаляващият брой служители в Стопанството допълнително увеличава натоварването на останалите, които трябва да изпълняват все повече задължения върху все по-големи територии.

Гледната точка на дърводобивните фирми

По време на посещенията ни в Кюстендил успяваме да се срещнем и с управителите на две от фирмите, които работят на територията на Стопанството. В думите им се чете умора, обезкуражени са, че ще имат нормални условия на труд и заплащане. От тяхна гледна точка обстановката се усложнява

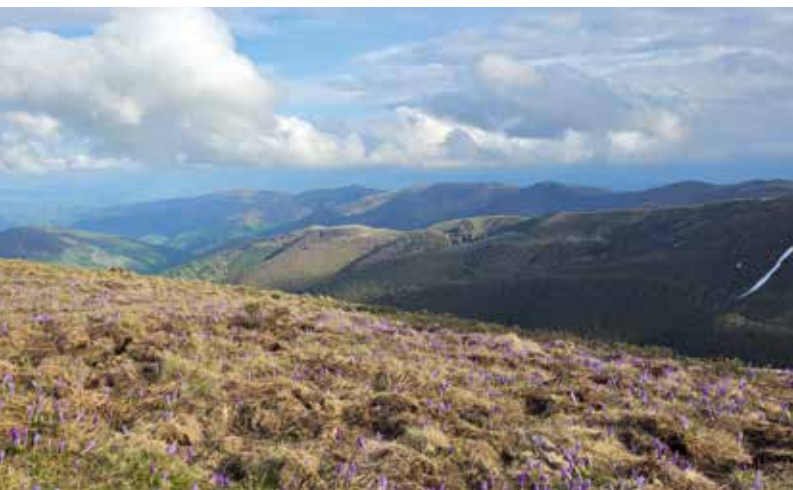
допълнително и от високите цени на дървесината. А при скъпо гориво, амортизация на техниката, голямо текучество и недостиг на работници, които напускат и търсят по-лека и добре платена работа, нелоялна конкуренция от страна на сивия сектор, липса на каквито и да е субсидии сметките не излизат, а опасенията им за бъдещето са основателни.

Смятат за наложителна промяната в нормативната уредба в няколко посоки. Една от тях е необходимостта от субсидии за техника и горива, които да осигурят стабилност и възможност за инвестиции и развитие. Сред необходимите промени е възможността да заплащат дървесината на обезличен кубик, което ще намали загубите им. Като тежест определят непрекъснатите проверки на терен от няколко институции, които изискват една и съща документация и по този начин чувствително забавят теренната работа. Обидно им е, че по презумпция ги приравняват към незаконно работещите фирми. Тромава според тях е процедурата за отдаване на дървесина, докато динамично променящите се пазарни търсения изискват гъвкавост и бързина. „За да вземем обект, минават 3 месеца, а ние сме в такъв район, че сезонът е много кратък за работа. Трябва да се даде възможност обекти, към които никой не е проявил интерес няколко пъти, да се пускат на пряко договоряне. Ако направя грешка при попълването на документацията за електронен търг, на който само аз съм участник, търгът се проваля, но не мога да поправам грешката и комисията ме отстранява. Следващият търг е след месец, така се губи много време. Има крещяща нужда от промяна в Наредбата за условията и реда за възлагане на изпълнението на дейности в горските територии, но когато се създават наредбите, трябва да има представители на дърводобивните фирми, за да се решат проблемите ни. Преди имаше пряко договоряне по ЗОП до определена сума. Правеха се по-малки обекти и работеха много фирми на нашата територия. Така се отговаряше на търсенето. Сега от много време няма нови фирми. Работник, който си е тръгнал, повече не се връща. От 65 души работниците ми за 2 години намаляха до 15. Младите не искат и да чуят за гората, а старите едвам издържат до пенсия. Държавата не осигурява помощ за техника и не дава сигурност“ – споделя Димитър Терзийски от „Суна 2“ ООД.

Ако дотук тонът е негативен, то не е защото хората искат да се оплакват, напротив – всички, с които се срещнахме, непрекъснато търсят начини да се справят успешно.

По стъпките на сърната

Общата ловностопанска площ на ДЛС „Осогово“ е 45 443 ха, като от тях 9780 ха са държавни ловностопански райони, а останалите 35 663 ха са ловностопански райони, предоставени за стопанисване на сдружение „Ловно-рибарско дружество

В подножието на Руен

„Елен“ – Кюстендил. Природните дадености на района създават благоприятна екологична обстановка за развитието на дивечовите популации и доброто ловно стопанство. Най-важните представители с пряко значение за ловностопанската дейност тук са сърната и дивата свиня – въвежда ни инж. Стефка Димитрова, като обяснява, че основният дял от организирания ловен туризъм от 2020 г. насам се пада главно на сърната, тъй като популацията на дивата свиня е намаляла значително вследствие на загубите от африканската чума по свинете (АЧС). Ситуацията е наложила необходимостта от прилагане на адаптивен подход към стопанисването на дивата свиня в Стопанството – от 2022 г. е взето решение да не се извършва отстрел на вида с цел да се насърчи увеличаването на запаса му в района. Според тазгодишната пролетна таксация дивите свине в териториалния обхват на Стопанството са едва 43 – само 19 % от най-високия запас (230), достиган в рамките на текущия ревизионен период. Прогнозите са популацията да се възстанови в следващите няколко години. Липсата на дива свиня се отразява и върху присъствието на вълци в ловностопанските райони. Те са основният вид хищник, на който се ловува в ДЛС „Осогово“, но откакто върлува АЧС, се забелязват по-рядко. От своя страна, популацията на сърната затвърждава тенденцията за устойчиво нарастване без значителни колебания. Тя бележи ръст от 20 % от началото на ревизионния период и към днешна дата достига 348 индивида. Средното годишно ползване е около 75 % от планирания отстрел, казва инж. Димитрова. „Теренът е много интересен за лов на сръндаци, но е и тежък и на места изкачването му е трудоемко“ – уверява ни директорът инж. Пуров. Убеждаваме се в думите му, докато пътуваме към ловностопанските райони. Пътят се изкачва постепенно по склоновете на Осоговската планина и пред очите ни се разгръщат пресечени терени, на места голи и скалисти, другаде – потънали в гъсти гори. Много от дърветата са като попарени и короните им контрастират на всеобщия свеж зелен цвят. Причината за тази шарена, живописна картина е сланата, която предната седмица е паднала в планината. „Лятото тук е три дена и като се напиеш, го проспиваш“ – подхвърля ни шеговито Евгени Мицов, началник на ловно-технически участък в Стопанството, с когото тръгваме по следите на дивеча. Нагоре, през живописните гледки в местността Дебелия рид, вече сме на 1600 м надморска височина. По тежкия терен нерядко тръгват ловци ентузиаста, готови именно за такива мъчни преходи, водени от ловната тръпка и желанието да добият трофей от сръндак. Световната икономическа криза, започнала през 2008 г., се е отразила в голяма степен на организирания ловен туризъм в Стопанството и европейските ловци, които преди са ловували по тези склонове, вече не идват. Към момента ДЛС „Осогово“ е посещавано от български ловци, които се наста-

няват в уютната ловна резиденция „Бор“, а Генчо, както го наричат всички, е техен ловен водач. Едва ли има друг човек тук, който така добре да познава планината и който да се чувства така добре в нея. Завършил професионалната горска гимназия в Банско, той идва тук преди 26 години и днес опитът му е ценен капитал за Стопанството. Споделя ни, че в началото не е възприемал сериозно заплахата от болестта АЧС, но огромните щети го поразяват. Вярва, че популацията ще се възстанови, но ще отнеме време. При липсата на дива свиня вълците се насочват основно към сърните. Генчо помни глутницата от 8 вълка, която дълго е притеснявала дивеча в района, но повечето от членовете ѝ са отстреляни, а останалите са потърсили други обитания. Сърните оттогава са по-спокойни, споделя ни той. Лежат по обраслите склонове, невидими с просто око, докато джипът кръстосва по планинската пътека и от небето падат първите капки дъжд. Генчо ни разказва, че годишно се отстрелват по 40 сръндака, а доста от тях са с добри трофейни качества. Ловът е в кръвта му и той често обикаля планината с колеги ловци, но сега е въоръжен само с бинокъл и търси къде лежи дивечът, за да ни го покаже. Окоето му е набито и често разпознава спотаилата се сърна или сръндак още преди да доближи окуляра. Понякога „жонглира“ с волана и бинокъла, за да напасне максимално добрата позиция, от която животното да бъде заснето. Дебнем сръндаците в местността Црън камик, в подножието на връх Руен, гората по отсрещните далечни склонове е резерват „Црна река“, а ридът зад тях вече е част от Северна Македония. Дъждът се отдръпва, слънцето пробива на места и планината ни подарява още една красива гледка – на дъга, изгряла над минзухарите, което прави пейзажа неповторим. Слушаме истории за пернатите обитатели на тукашните райони. Узнаваме, че по тези места гривият е с висока численост и местообитанията за него са много добри. Планинските кеклици тук са големи колкото кокошки, а дивите зайци са достойни за трапезата на кръщение, шегува се Генчо. Удовлетворението от работата в планината, сред дивеча и спокойствието, където човек се докосва до своите природни корени, поддържат високия му дух. Предпочита да е тук, сред своите „пътищари“ – така нарича сръндаците по тези места, защото те често се навъртат около пътищата. Зимно време излизат на асфалта, за да ближат хвърлената по него сол против заледяване. Среждаме по-любопитните от тях, които явно не се плашат лесно от приближаващия джип и дори застиват на едно място, готови за снимка.

В териториалния обхват на ДЛС „Осогово“ браконьерството – на дивеч и дървесина – не е често срещано явление. Стопанисването на дивеча върви добре. От Стопанството посочват, че през сега действащия ловностопански план са добити 2 златни и 2 сребърни медала от трофеи на дива свиня, а от сърна – 5 сребърни и 10 бронзови. Най-високите оценки по CIC са за трофей от дива свиня – 124.85 т., и трофей от сръндак – 127.98 точки. Най-добрият трофей от сръндак, добиван изобщо на територията на Стопанството, е оценен със 164.75 точки.

Директорът инж. Васил Пуров вярва, че ловното стопанство има потенциал, България е богата на гори, а благодарение на тях процъфтява и дивечът.

Установеният модел на екипна работа и лична отговорност показва и потенциала на поделението да се справя с трудностите. Защото въпреки несъвършеното законодателство, пазарните трусове и растящата липса на кадри в сърцето на Осоговската планина все още има хора, за които лесовъдството не е просто професия, а дълг. Служителите на ДЛС „Осогово“ доказват, че гората изисква не само икономически разчети, но и характер, а природата тук е в сигурни ръце вече 30 години, върху които да се гради по-устойчиво и мъдро бъдеще.

Екип на сп. „Гора“

Снимки: инж. Цветомир ЦОЛОВ

Десета министерска конференция „Горите на Европа“

Декларацията „Устойчиви гори за устойчиви общества“: Европа задълбочава диалога в горската политика

На 2 и 3 юни в Стокхолм, Швеция, се проведе 10-ата министерска конференция „Горите на Европа“ (FOREST EUROPE) за устойчиво управление на горите в Паневропейския регион. В нея се включиха повече от 130 участници, в т.ч. министри, държавни секретари, политици, изследователи, представители на горския сектор, на международни организации и организации наблюдатели от над 30 държави. България бе представявана от проф. д-р Иван Палигоров – заместник-министър на земеделието и храните, и инж. Долорес Белоречка – началник на отдел „Наука и международни дейности“ в Изпълнителната агенция по горите.

В осем сесии на високо ниво бяха разгледани някои от най-належащите предизвикателства, пред които са изправени европейските гори днес: изменението на климата, загубата на биоразнообразие, горските пожари, недостигът на работна ръка, иновациите, строителството с дървесина, геополитическата готовност и бъдещето на устойчивото управление на горите (УУГ). На министерската конференция за защита на горите в Европа в Хелзинки, Финландия, през 1993 г. с Резолюция Н1 е приета дефиницията за УУГ: „Устойчивото управление на горите означава стопанисване и използ-

Европейският комисар по земеделие Кристоф Хансен

ване на горите и горските земи по начин и с темп, които поддържат тяхното биоразнообразие, производителност, капацитет за възобновяване, жизненост и потенциала им да изпълняват сега и в бъдеще съответните екологични, икономически и социални функции на местно, национално и глобално ниво и които не при-

Участниците в Десетата министерска конференция „Горите на Европа“

чиняват щети на други екосистеми“.

Ангажиментът за продължаване на паневропейското сътрудничество бе демонстриран по време на Десетата министерска конференция с подписването от присъстващите представители на ангажираните се 31 страни на Декларацията на министрите от Стокхолм „Устойчиви гори за устойчиви общества“. От страна на България документът бе подписан от проф. д-р Иван Палигоров. По този начин участниците в Конференцията потвърдиха отново подкрепата си за устойчивото управление на горите и за FOREST EUROPE в ролята ѝ на доброволна паневропейска платформа за диалог и сътрудничество в областта на горската политика.

Европейският комисар по земеделие Кристоф Хансен определи Декларацията на министрите като дългосрочен ангажимент за УУГ в цяла Европа и потвърди подкрепата на Европейската комисия за процеса FOREST EUROPE. Отчитайки нарастващия натиск, пред който са изправени европейските гори, той подчерта необходимостта от активно управление и сътрудничество. Лекторите Ан-Катрин Далк – министър на земеделието на регион Валония, Белгия, и Мартина Енгелхард-Копф – парламентарен държавен секретар на Федералното министерство на храните и земеделието на Германия, подчертаха значението на адаптивното управление на горите, устойчивите общества, привличането на по-младите поколения към професионална ангажираност в горите и на важността да се гарантира, че горите продължават да осигуряват екологични,

Проф. д-р Иван Палигоров, Ан-Катрин Далк и д-р Микеле Боцано подписват Декларацията на министрите от Стокхолм

икономически и социални ползи за бъдещите поколения. Италианският заместник-министър на земеделието Луиджи Д'Ерамо подчерта значението на мониторинга, сертифицирането и трансграничното сътрудничество. Д-р Микеле Боцано от Европейския институт по горите (EFI) напомни на участниците, че критериите и индикаторите за устойчиво управление на горите (C&I) на FOREST EUROPE осигуряват обща рамка за оценка на европейските гори в продължение на десетилетия, и призова за продължаващи инвестиции както в системата за докладване, така и в текущото преразглеждане на C&I. Нееднократно бе отделено внимание на доклада „Състояние на горите на Европа 2025 г.“ и значението му за прегледа на тенденциите в сектора на региона. Изключително внимание бе отделено и на възможностите за използване на дървения материал като строителен. Високопоставени представители на Австрия, Франция, Норвегия, фирми от Швеция, както и Съвета на архитектите на Европа разгледаха темата как строителство с дървен материал може да допринесе за постигането на климатичните цели, иновациите и устойчивото развитие. Други теми акцентираха върху работните места в сектора, биоразнообразието и екосистемите услуги и не на последно място – рисковете от бедствия в горите, наблягайки на важността на бъдещата работа на Паневропейската мрежа за управление на горските рискове FoRISK. Специално внимание бе отделено и на последиците за сектора от войната между Русия и Украйна и необходимостта от активно сътрудничество от страна на подкрепящите процеса FOREST EUROPE. Официално председателството на FOREST EUROPE бе предоставено на Албания, която ще поеме активно ролята си от 1 януари 2027 година. Представяйки приоритетите на Албания за предстоящия четиригодишен период, министърът на околната среда г-н Софян Яупай очерта амбициозна програма, основана на принципите на устойчивото управление на горите, и наблегна на значението на продължаващото сътрудничество в цяла Европа.

Конференцията на министрите за опазване на горите в Европа (MCPFE) започва да се осъществява по

инициатива на Франция и Финландия в Страсбург през 1990 г. и представлява най-високият политически процес за обсъждане на проблемите и предизвикателствата пред горите и горското стопанство в Паневропейския регион. Досега министерски конференции са проведени в Страсбург (1990 г.), Хелзинки (1993 г.), Лисабон (1998 г.), Виена (2003 г.), Варшава (2007 г.), Осло (2011 г.), Мадрид (2015 г.), Братислава (2021 г.) и в Бон (2024 г.). В момента политическият процес се подкрепя от 45 участващи страни – т.нар. Signatories (подписали страни) и Европейския съюз като общност, 14 държави наблюдатели и 49 организации наблюдатели. Чрез приемане на декларации, решения и резолюции на министрите по време на конференциите страни, подписали процеса, потвърждават своята политическа ангажираност на високо ниво за изпълнението им. В рамките на FOREST EUROPE в периодите между министерските конференции ежегодно се организират срещи на експертно ниво, на които представители на подписалите страни заедно с представители на наблюдаващите международни и неправителствени организации получават мандат за вземане на решения относно поетите ангажименти и задачата да подготвят следващите министерски конференции. Редица работни групи и формати с различна насоченост работят в изпълнение на одобрени програми през годините.

След приемането им на Конференцията в Лисабон през 1998 г. C&I служат като обща рамка за мониторинг и докладване на горите в Европа. През годините C&I претърпяха няколко адаптации предвид взаимодействието си с други регионални процеси и с оглед на отговаряне на променящите се условия в глобален контекст. Доброволното докладване на всеки четиригодишен период предполага, че C&I са установени сред подписалите страни.

От създаването си платформата FOREST EUROPE има огромно значение за сътрудничеството и обмена на информация, както и в съвместното изготвяне на различни насоки и препоръки във връзка с УУГ. В тях влизат „Насоки за УУГ“, „Насоки за ново и повторно залесяване“, „Препоръки за политики на Експертната група FOREST EUROPE по адаптиране на горите към изменението на климата“ и много други полез-

Министърът на околната среда на Албания Софян Юпай (вляво) и министърът на селските райони на Швеция Петер Кулгрен

Демонстрация на автономна електрическа многодренова система за управление на дрон за прореждане на гори, разработена от Air Forestry съвместно със Sveaskog

ни за европейската общност проучвания, бележки и редица публикации по наболели проблеми в сферата на горите и горското стопанство. За изготвянето им са взети предвид становищата и опита не само на страните по процеса, но и на неправителствените организации наблюдатели като Европейската асоциация на държавните гори (EUSTAFOR), Конфедерацията на европейските горовладелци (CEPF), Конфедерацията на европейските хартиени индустрии (CEPI), Съюза на европейските лесовъди (UEF), международната организация за сертифициране на горите (PEFC) и редица други. От процеса произлязоха важни програми за сътрудничество в определени направления като Европейската програма за горски генетични ресурси EUFORGEN и Паневропейската мрежа FoRISK.

Паневропейската концепция за устойчиво управление на горите осигурява общ подход за диалог, мониторинг и разработване на политики в цяла Европа.

Концепцията е динамична и развиваща се, като непрекъснато отразява различните изисквания към горите и горските ресурси, балансирайки трите стълба на устойчивостта – екологичен, социален и икономически. Общоприето е, че ако се управляват устойчиво, горите играят незаменима роля в опазването на климата и биоразнообразието. Те защитават почвите и водните ресурси, осигуряват препитание и допринасят за благосъстоянието на селските и градските общности. Европейските гори са многофункционални и предоставят редица екосистемни услуги, включително производството на възобновяеми материали, които могат да заместят алтернативи с по-голям екологичен и въглероден отпечатък, като по този начин допринасят и за климатичната неутралност и цялостната устойчивост.

Конференцията завърши с теренно посещение, на което собствениците на гори, изследователската общност, администрацията и бизнеса показаха как допринасят за изграждането на знания и капацитет, необходими за създаване и управление на устойчиви гори. Практически примери от шведското горско стопанство разкриха как дългосрочните решения, иновациите и сътрудничеството оформят горите на утрешния ден.

**Проф. д-р Иван ПАЛИГОРОВ,
инж. Долорес БЕЛОРЕЧКА
Снимки: Петер РОМБАЙ,
Шопронски университет**

Биологична борба с боровата процессионка чрез използване на *Beauveria bassiana*

Чл.-кор. д.н. Георги ГЕОРГИЕВ, проф. д-р Маргарита ГЕОРГИЕВА – Институт за гората – БАН,
инж. Пенчо ДЕРМЕНДЖИЕВ, инж. Мария ДОБРЕВА, инж. Николай ЗЛАТАНОВ,
инж. Румен НАЧЕВ – Лесозащитна станция – Пловдив,
инж. Дойчин КУХТЕВ – Държавно горско стопанство – Асеновград

Боровата процессионка (*Thaumetopoea pityocampa* Den. & Schiff.) е най-опасният листогризещ вредител в Средиземноморието и по-топлите райони във вътрешността на Европа и Северна Африка. В България видът е установен за първи път в началото на миналия век. Първите масови нападения от вредителя са регистрирани през 1924 – 1927 г. в района на Чепеларе, Чепино, Клисурса, Карлово и Карлофер. Към края на миналия век ареалът на вида обхваща значителни райони на Южна България (Осогово, Краище, долините на реките Струма и Места, Рила, Пирин, Славянка, Западни и Източни Родопи, Карловската и Казанлъшката котловина, Ихтиманска и Сърнена Средна гора и др.). В Централна Южна България боровата процессионка разширява ареала си на изток и югоизток и към настоящия момент границата на разпространение достига Твърдица. Преди десетина години видът е установен в Софийската котловина, а през 2022 – 2023 г. за първи път прониква в Северна България – в района на Троян, Севлиево, Габрово, Плачковци и Велико Търново. В планините вредителят е разпространен до около 1300 – 1500 м н.в., съответно на северни и южни изложения.

Мащабните залесявания през втората половина на XX век с бял и черен бор у нас водят до нарастване на нападенията от вредителя, които в отделни години достигат 35 000 – 40 000 хектара. Силните дефолиации в продължение на няколко последователни години причиняват гибел на залесените дървета. Гъсениците на боровата

процессионка след трета възраст вредят и като произвеждат уртикарен протеин, който причинява тежки алергии по хора и животни. Борбата с вредителя се провежда чрез използване на инсектициди с физиологично действие (дифлубензурон, тебуфенозид) и бактериални препарати на основата на *Bacillus thuringiensis* и *Saccharopolyspora spinosa*. Плътността на вида се регулира от комплекс от естествени врагове – хищници, паразитоиди и патогени.

Прилагането на биологични агенти на вредните насекоми в качеството на алтернатива на химичните инсектициди е едно от най-важните направления в лесозащитата. Използването на патогенни микроорганизми (бактерии, вируси и гъби) намира широко приложение и има важно екологично и икономическо значение в биологичната борба със стопанско значими насекоми в горските екосистеми.

Ентомопатогенните гъби са важни естествени регулатори на популационната плътност на насекомите и са обект на интензивно проучване повече от 120 години. Смята се, че има над 700 вида, но по-голяма част от перспективните видове за биологична борба с вредните насекоми са от разред Нуротреалес (Ascomycota), към който принадлежи и род *Beauveria*. Около 22 вида от него са определени като патогени и се считат за потенциални биологични агенти за регулиране на плътността на много видове насекоми. С най-широко разпространение се отличава *Beauveria bassiana* (Bals.-Criv.) Vuill., която е космополитен вид с широк кръг

гостоприемници, включително и боровата процессионка. Изолirани са щамове, които са показали висока вирулентност по отношение на отделни вредители и има създадени биоинсектициди, съдържащи спори на гъбата.

Представителите на род *Beauveria* проникват в тялото на насекомите с помощта на физични (апресорни) и химични средства (ензими). Спорите на гъбата се разпространяват чрез вятър, дъжд или насекоми. Те се прикрепят към подходящ гостоприемник след контакт, след което покълват и проникват в насекомото. В мястото на проникването се наблюдава меланизация.

Смъртност на *Thaumetopoea pityocampa* от *Beauveria bassiana*

Какавиди на *Thaumetopoea pityocampa* (вляво)
и мицел на *Beauveria pseudobassiana* (вдясно)

Третиране на гнезда (вляво) и гъсенични процесии
на *Thaumetopoea pityocampa* (вдясно)

Отначало в хемолимфата циркулират хифалните тела, след това започва развитието на гъбата. Тя расте вегетативно, като обхваща преди всичко мускулните тъкани, а след това и останалите тъкани и органи. В тялото на гостоприемника гъбата произвежда и токсина боверин, който потиска неговото развитие. След като използва хранителните вещества в загиналия гостоприемник, гъбата преминава към репродуктивен растеж. Насекомите се обхващат от бял или леко розов на цвят мицел и се образуват спори, чрез които патогенът се разпространява и заразява други насекоми.

В България *B. bassiana* е установена през 2018 – 2021 г. в популации на боровата процесия в Източните Родопи. Патогенът причинява масова смъртност на възрастните гъсеници на гостоприемника в района на Държавно горско стопанство – Кирково (сн. 1). Видът е изолиран и идентифициран молекулярно в Словакия. Размножен е върху изкуствена хранителна среда и се съхранява като лиофилизирана култура.

В проучвания на Института за гората – БАН, и Института по горска ентомология в Словакия

Мъртви гъсеници на *Thaumetopoea pityocampa* по повърхността на гнездата

за първи път са идентифицирани още два вида от род *Beauveria* по боровата процесия в България: *B. pseudobassiana* S.A. Rehner & R.A. Humber и *B. varroae* S.A. Rehner & R.A. Humber (Barta et al., 2020) (сн. 2).

През 2024 г. в района на ДГС – Асеновград, е проведена биологична борба с *T. pityocampa* посредством третиране на гъсеници със суспензии от спори на *B. bassiana* (концентрация 1.44×10^{10} конидии в 1 грам, разтворен в един литър вода). Опитът е заложен от ЛЗС – Пловдив, съвместно с ИГ – БАН, и ДГС – Асеновград, в иглолистни култури със средна и силна степен на нападение от борова процесия в землището на с. Косово (м. Бяла Черква, отдел 1, подотдели „а“ и „б“; 41.915208°N, 24.662811°E; 1450 – 1500 м н.в.). Патогенът е внесен в популацията на вредителя на 01.10.2024 и 23.10.2024 година. При първото третиране са обработени 18 дървета с гъсенични гнезда на борова процесия и 5 гъсенични процесии върху почвата в търсене на места за какавидиране (сн. 3), а при второто – 3 гъсенични процесии.

На 23.10.2024 г. е извършен анализ на съдържанието на третираните гнезда и са събрани мъртви гъсеници (сн. 4) за изследване на причините и размера на смъртността.

Лабораторните анализи показват, че 15 – 70 % от гъсениците в гнезда на боровата процесия са мъртви, а смъртността е причинена от *B. bassiana*.

На 09.05.2025 г. в опитния обект са събрани 21 какавиди на борова процесия. При отглеждането на биологичния материал в лабораторни условия е установено, че 38.1 % от какавидите са загинали от гъбния патоген.

Резултатите от първото използване на *B. bassiana* срещу *T. pityocampa* показват, че патогенът се очертава като перспективен за биологична борба с вредителя. Той се натрупва и съхранява в почвата със заразени и мъртви гостоприемници. От това следва, че с разширяване на обхвата и интензивността на внасяне в хабитатите на вредителя може да се очаква трайно присъствие и нарастване на неговата ефективност.

Открит бе Клуб на лесоџда – регион Пловдив

На 19 юни в Пловдив беше открит Клуб на лесоџда към Съюза на лесоџдите в България. Събитието събра десетки представители на горския сектор, държавните институции и членове на съсловната организация.

Сред официалните гости бяха заместник-министърът на земеделието и храните проф. д-р Иван Палигоров, директорът на Южноцентралното държавно предприятие инж. Здравко Бакалов и директорът на Регионалната дирекция по горите в Пловдив инж. Мирослав Димитров. Присъстваха директори и представители на държавни горски стопанства, на ЛЗС – Пловдив, ГСС – Пловдив, и „Агролеспроект“ – филиал Пловдив, частнопрактикуващи лесоџди и членове на

Дружеството на ветераните в Пловдив.

Тържеството започна с химна на горите „Хубава си моя горо“. С приветствени слова към присъстващите се обърна проф. Палигоров, инж. Бакалов, както и председателят на Регионалния съвет към СЛБ – Пловдив, инж. Никола Каварджиков.

В изказването си проф. д-р Иван Палигоров представи предприетите до момента действия за стабилизиране и развитие на горския сектор, както и бъдещите мерки, насочени към преодоляване на натрупаните проблеми и подобряване на състоянието на горското стопанство в страната. Той подчерта необходимостта от активен диалог между институциите и професионалната общ-

ност за намиране на устойчиви решения на предизвикателствата пред сектора.

Инж. Никола Каварджиков сподели трудностите и усилията, съпътствали възстановяването на дейността на организацията в региона. Той изрази благодарност към ръководството на ЮЦДП и към проф. д-р Иван Палигоров за оказаната подкрепа при осигуряването на помещение за Клуба и създаването на условия за неговото възраждане и развитие като дом на всички работещи лесоџди, както и ветерани, отдали своите професионални умения на гората.

Проф. д-р Иван Палигоров и инж. Здравко Бакалов символично прерязаха трикољорната лента за откриването на Клуба на лесоџда.

Участниците изразиха увереност, че откриването на Клуба на лесоџда – регион Пловдив, е важна стъпка към възстановяването и активизирането на дейността на Съюза на лесоџдите в България. Те си пожелаха това да бъде началото на процес по укрепване на професионалната общност и възобновяване на дейността на клубовете и организационните структури на Съюза във всички региони на страната.

Инж. Антон БАМБАЛОВ –
зам.-директор на РДГ – Пловдив

Нов капитален трофей от дива коза доказва генетичния потенциал на вида в ДЛС „Кормисош“

През пролетта на 2026 г. на територията на Държавно ловно стопанство „Кормисош“ бе придобит нов впечатляващ трофей от дива коза. Постигнатието е налице едва година след поставянето на новия национален рекорд за трофей от дива коза с поразителната оценка 121.65 точки по СИС (Международния съвет по лова и опазване на дивеча). Комисията, заела се с оценяването на тазгодишния трофей, присъжда 116.60 точки по СИС, което нарежда постижението сред най-добрите за България по отношение на вида.

В ДЛС „Кормисош“ дивата коза среща едни от най-подходящите местообитания не просто в Родопите, а изобщо в страната. Високият генетичен потенциал на популацията, отличното ѝ състояние, умелото ѝ стопанисване, постоянната охрана на дивеча, както и целенасочената професионална работа на екипа на Стопанството допринасят изключително за постигането на такива завидни резултати при ползването на дивата коза. Добиването на два капитални трофея в рам-

ките на две последователни години е факт, който безспорно доказва както трофейния потенциал на дивите кози в ДЛС „Кормисош“, така и качеството на положените усилия. Нещо повече – постиженията на Стопанството поставят страната ни сред държавите, които се гордеят с едни от най-качествените трофеи от дива коза в Европа. Този неимоверен успех от национално значение е заслуга на поколения лесоџди, ловни специалисти и експерти, които през годините са работили всеотдайно за съхраняването на дивата коза в Родопите.

Борислав БЕЛДЕВ
Снимки: инж. Цветомир ЦОЛОВ

Випуск 2025 – 2026 г. получи своите дипломи

На 21 май в Аулата на Лесотехническия университет се проведе тържествена церемония, посветена на Деня на светите братя Кирил и Методий, на българската азбука, просвета и култура и на славянската книжовност. Официални гости на тържеството бяха проф. д-р Иван Палигоров – зам.-министър на земеделието и храните, инж. Стоян Тошев – изпълнителен директор на Изпълнителната агенция по горите, инж. Васил Василев – председател на Националното ловно-рибарско сдружение „Съюз на ловците и риболовците в България“, проф. Васил Живков – председател на Българската камара на дървообработващата и мебелната промишленост, представители на „Агроланд – България“ АД – официален представител за страната на Husqvarna. Празничното събитие събра преподаватели, студенти, родители, гости и приятели на Университета (сн. 1 и сн. 2). На честването бяха

върчени дипломите за висше образование на отличниците (сн. 3) и абсолвенти от випуск 2025 – 2026 г. във Факултета по горско стопанство и на придобилите научна степен и академична длъжност преподаватели. Церемонията бе открита от ректора на ЛТУ

доц. д-р Христо Михайлов, който поздрави дипломантите и подчерта, че образованието е не само знание, но и отговорност към обществото, природата и бъдещето. В приветственото си слово той отправи послание към младите специалисти да бъдат смели, последователни и достойни продължители на академичните традиции на своята Алма матер.

Проф. д-р Иван Палигоров прочете поздравителен адрес от името на министъра на земеделието и храните Пламен Абровски. В него бяха отправени пожелания за бъдещи успехи на абсолвентите и съвети за професионалната им реализация. Споменати бяха честта, етиката, достойнството и професионализмът, които ЛТУ възпитава у своите студенти.

По повод празничния 24 май академично слово произнесе доц. д.н. Светослав Анев. В своето емоционално обръщение той припомни значението на делото на светите братя Кирил и Методий и подчерта, че зад всяка голяма мисия стоят подкрепата, ученолюбието, смелостта и постоянството. Доц. д.н. Анев направи символичен паралел между духовния подвиг на солунските братя и пътя на младите специалисти, които днес поемат своята професионална отговорност към обществото, природата и бъдещето. Той пожела на абсолвентите да бъдат достойни продължители на знанието, а делото на Кирил и Методий да бъде техният компас в професионалната им реализация. Призова младите специалисти да бъдат смели, последователни и отговорни към бъдещето, защото знанието има истинска стойност само когато е съчетано с действие и обществена мисия.

През настоящата академична година дипломите си за завършено висше образование в образователно-квалификационните степени „бакалавър“ и „магистър“ получиха общо 139 абсолвенти, от които 17 са отличниците на випуска. По време на церемонията с академичната длъжност „професор“ бяха удостоени доц. д.в.м. Георги Георгиев, доц. д-р Николай Минковски и доц. д.н. Светослав Анев. Академичната длъжност „доцент“ получиха гл. ас. Биляна Григорова-Пешева и гл. ас. Даниел Койнов. Научната степен „доктор“ придобиха Александър Дойчинов, Стефан Бечев и Кръстена Илиева (сн. 4).

Тържеството продължи с връчването на дипломите на абсолвентите от Факултета по горско стопанство. След отправените послания към завършващите студенти от страна на инж. Стоян Тошев и инж. Васил Василев бяха наградени отличниците на випуска Михаил Янев и Ферат Къпо, които получиха и специални награди от ИАГ и Husqvarna. След тях бяха наградени и останалите 49 студенти – 17 бакалаври и 32 магистри, които също освен дипломи получиха и награди.

За мнозина от младите специалисти този ден се превърна в символичен преход от академичната към професионалната общност. Не липсваха вълнение, признателност и заслужена гордост – както за дипломантите, така и за техните преподаватели и близки. С аплодисменти, снимки и пожелания за успешен професионален път завърши още един важен ден в академичната история на Лесотехническия университет.

Д-р инж. Павел ПАВЛОВ
Снимки: Йордан ДАМЯНОВ

Кратка история на природозащитата в България

(Продължение от бр. 4)

Природозащитата в България до присъединяването на страната към Европейския съюз през 2007 г.

През октомври 1989 г. в София се провежда Европейски екологичен форум, на който са представени проблеми, свързани със състоянието на въздуха в Русе и изграждането на водната каскада „Места“. На митингите през ноември същата година екологичните искания се поставят паралелно с политическите, съвпадайки със смяната на държавното управление. В последвалия период се предприемат административни и законодателни промени в сектора. Изпълнението на проектите за водна каскада „Места“ и АЕЦ „Белене“ е преустановено. Тези събития бележат преход към нови механизми за управление на околната среда и засилен обществен контрол върху държавните решения в областта на природозащитата.

През 1991 г. България прави решителни крачки в международното сътрудничество, като ратифицира Бернската конвенция и се присъединява към CITES (Конвенцията за международна търговия със застрашени видове). През същата година е създаден и Националният парк „Централен Балкан“. Три години по-късно страната ни подписва и Конвенцията за опазване на Черно море от замърсяване.

Периодът бележи интензивно развитие на националната паркова мрежа. Само за три години (1989 – 1992) са създадени три нови парка: „Врачански Балкан“, „Централен Балкан“ и „Рила“. Така към 1993 г. страната разполага с 11 народни парка с обща площ от близо 295 000 хектара. В процеса на хармонизация с европейското законодателство до 2006 г. мрежата се прекатегоризира и разширява, като десет обекта получават статут на природен парк – „Русенски Лом“, „Сините камъни“, „Странджа“, „Шуменско плато“, „Българка“, „Витоша“, „Врачански Балкан“, „Златни пясъци“, „Персина“ и „Рилски манастир“. Защитените територии в България достигат 5 % от площта на страната. Последно обявеният природен парк в България е „Беласица“ (2007). Обхваща българската част на планина Беласица и е част от по-широката трансгранична защитена зона, която се споделя с Гърция и Северна Македония.

Изследванията в един от най-големите национални паркове в Източна Европа – „Рила“, се засилват, като основният фокус пада върху пълния опис на биологичното му богатство. Водеща роля в този процес имат институтите на БАН и Националният природонаучен музей.

Институционалната рамка се укрепва със създаването на Националната служба за защита на природата (1994) към Министерството на околната среда. Стартират ключови национални

инициативи за опазване на биологичното разнообразие. Чрез проекти, финансирани от Глобалния екологичен фонд (GEF), PHARE и Българо-швейцарската програма, са положени основите на съвременния мониторинг на околната среда в България. Създават се редица тясноспециализирани научни дружества – по зоология, лепидоптерология, орнитология, екология, хидробиология и други. Техният експертен потенциал се превръща в основен инструмент за проучването и опазването на генофонда на страната.

В края на 90-те години се приемат ключови нормативни актове, сред които Законът за ограничаване на вредното въздействие върху околната среда (1997) и Законът за лова и опазване на дивеча (2000), с който се извършва важна концептуална промяна: дивечът вече не се дели на „полезен“ и „вреден“, а на „едър“ и „дребен“, като ловните обекти са сведени до 22 вида бозайници и 30 вида птици. Въвеждат се и ежегодни забранителни периоди за улов на ценни видове като есетрови риби и речни раци.

България се присъединява и към редица европейски и световни инициативи за опазване на неживата и живата природа и биологичното разнообразие – Международния ден на влажните зони, Деня на Земята, Световния ден на водата, Европейската нощ на прилепите, Международния ден на птиците, Международния ден за опазване на биологичното разнообразие и други. Тези инициативи, някои с вековна история зад граница, се превръщат в основен инструмент за формиране на съвременна екологична култура и обществена ангажираност към биологичното разнообразие.

Решителна стъпка към международната интеграция е присъединяването на страната през 1996 г. към Конвенцията за биологичното разнообразие. Още през 1995 г. се въвежда природосъобразен режим за риболов, определящ минимални размери за улов на 19 вида риби, на речни раци, водни жаби и рапани.

Краят на 90-те години е период на основно обновяване на правилата за приемането на Закона за опазване на земеделските земи (1996) и Закона за горите (1997). Съществен етап от този процес е обнародването на Закона за защитените територии (1998) – важна крачка в законовата териториална защита на природата. Благодарение на новата правна рамка към 2006 г. защитената мрежа на България вече включва 3 национални парка („Рила“, „Пирин“ и „Централен Балкан“), 11 природни парка, 55 резервата и 35 поддържани резервата.

Вниманието се насочва и към опазването на геологичното наследство. През 1998 г. в Белоградчик се провежда годишната сесия на европейската асоциация ProGEO, като по това

време в страната са защитени 410 геоложки обекта, включително пещери, водопади, скални масиви, пирамиди и дюни. Актуален проблем остава защитата на карстовите води. Към 2005 г. тяхното значение все още не е напълно оценено, въпреки че от общо 315 водоизточника, включени в националната мониторингова система за качество на подземните води, 76 (24.1 %) са карстови извори.

Страната ни се гордее с 10 влажни зони със световно значение, опазвани по Рамсарската конвенция – от езерото Сребърна до Бургаските езера, които са жизненоважни за миграцията на птиците и биологичното разнообразие на Европа. В периода 1999 – 2000 г. страната ратифицира и Бонската конвенция за мигриращите видове, както и Споразумението за опазване на афро-евроазиатските водолюбиви мигриращи птици (AEWA).

По предложение на учени от БАН 18 български резервата са включени в световната мрежа от биосферни паркове, поставяйки страната ни сред водещите в света. Опазването на земните недра и геоложкото наследство е нормативно регламентирано чрез Закона за подземните богатства (1999) и Националната стратегия за развитие на минно-добивната промишленост до 2010 година. От 2005 г. в страната е в сила и Европейската конвенция за ландшафта. Спелеологичното богатство на страната включва 109 пещери, обявени за природни забележителности към 2006 година. Общо 990 пещери попадат в защитени територии, като 817 са в границите на природни паркове, а 173 – в резервати (Жалов, 2006).

Законодателната рамка се допълва от Закона за безопасно използване на ядрената енергия (2002), регламентиращ съхранението на радиоактивни отпадъци, и Закона за лечебните растения (2001). За разлика от тях, Законът за биологичното разнообразие (2002) не е ресурсно ориентиран, а цели пряка защита на застрашени видове и техните местообитания. Режимът на защита забранява всякаква форма на безпокойство, увляване, нараняване или търговия с представители на фауната във всички фази на развитието им. При защитената флора е абсолютно забранено увреждането, изкореняването или търговията с цели растения и техни части (луковици, цветове, листна маса).

През 1995 г. е създаден Българският национален комитет по редките видове с цел стандартизация и валидиране на орнитологичните наблюдения. В процеса на хармонизация с европейското законодателство страната ни прие ключови ангажменти: от прилагането на Закона за биологичното разнообразие и Протокола от Киото до разработването на планове за управление на националните паркове. Усилията за опазване на природата включват още: подобряване на пречиствателната и сметосъбиращата инфраструктура, въвеждане на разделно събиране на отпадъци и строг контрол върху биологичните отпадъци. Значим напредък бе постигнат и чрез специфични забрани (експорт на обгоряла дървесина, тралиране на морското дъно) и инфраструктурни решения за защита на биоразнообразието като извеждането на трасето на АМ „Струма“ извън Кресненското дефиле.

Десетилетието бе белязано от бурен ръст на природозащитните сдружения (над 2000), част от които обаче компрометираща сектора, възползвайки се от законови пропуски. Паралелно с това специфичното географско положение на България засили трафика на защитени видове и деривати. В контекста на присъединяването към ЕС и ролята на страната като външна граница бе драстично засилен митническият контрол. За целта Агенция „Митници“ бе обезпечена с експертни екипи за реакция при конфискация на контрабандна фауна на територията на страната.

Броят на защитените територии и обекти у нас бележи впе-

чатляващ ръст за шест десетилетия – от едва 50 през 1940 г. до 5108 през 2000 година. За същия период общата им площ нараства от 1.41 на 3.35 % от територията на страната.

Значим принос за въвеждането на международни стандарти в природозащитата у нас има Световният фонд за дивата природа (WWF). Още преди официалното разкриване на постоянно представителство у нас през 2006 г. организацията присъства в региона от 90-те години чрез проектите си по поречието на Дунав, фокусирани върху възстановяването на влажните зони (като тези на остров „Персин“ и „Калимок-Бръшлен“) и опазването на застрашените есетрови популации. Тези инициативи поставиха началото на интегрираното управление на речните екосистеми и подготвиха българската експертна общност за прилагането на европейските екологични стандарти.

Българската природозащита в контекста на европейската интеграция

С присъединяването на България към ЕС през 2007 г. приоритет в екологичната политика стана въвеждането на европейските изисквания в националното законодателство и прилагането на двете основополагащи за общността директиви: Директива 79/409/ЕИО за опазването на дивите птици и Директива 92/43/ЕИО за опазването на естествените местообитания и на дивата флора и фауна. Министерският съвет прие общо 342 защитени зони, покриващи 33.89 % от територията на страната. Те включват 114 зони за птиците (20.3 %) и 228 за местообитанията (29.5 %). В резултат на това бе изградена екологичната мрежа „Натура 2000“, която днес обхваща близо 35 % от сухоземната територия на страната. Този процес наложи съществени промени в Закона за биологичното разнообразие и Закона за защитените територии, целящи пълна хармонизация на националната нормативна уредба с европейското право.

Неправителствените организации се утвърдиха като професионален коректив и партньор, чиято специализирана експертиза успешно допълва държавните функции по управление и контрол на защитените територии и биологичното разнообразие. Като партньор на BirdLife International **Българското дружество за защита на птиците** (1988) се утвърди като основният източник на данни за орнитофауната в страната. То координира общоевропейския мониторинг на широко разпространените видове птици – ключов индикатор за състоянието на околната среда в ЕС. Дейността на организацията по опазване на царския орел и египетския лешояд включва тясно партньорство с ловните стопанства и енергийните дружества за обезопасяване на инфраструктурата и поддържане на пасищните екосистеми, жизненоважни за оцеляването на тези редки видове. Организацията изигра ключова роля при идентифицирането на орнитологично важните места у нас, които залегнаха в основата на мрежата „Натура 2000“. В горския сектор БДЗП си сътрудничи с държавните горски стопанства за опазване на гнездовите находища на редки грабливи птици и черния щъркел чрез прилагане на специализирани лесовъдски мерки и буферни зони по време на стопанските дейности.

Сдружение „Зелени Балкани“ (1988) е пионер в консервацията на редки видове и възстановяването на местообитания в заливните гори по поречието на Дунав. Организацията е водеща в реинтродукцията на ловния сокол, белоглавия и брадация лешояд – емблематичен вид и символ на българската природозащита, чието завръщане е сред най-значимите успехи на съвременната консервационна био-

логия (сн. 1). Сред най-значимите ѝ практически приноси е създаването на Спасителния център за диви животни в Стара Загора. Като единственото специализирано звено в страната за лечение и рехабилитация на защитени видове Центърът е ключов партньор на държавните горски структури и РИОСВ. Годишно през него преминават над 1000 пациенти, включително бедстващи птици и конфискувани от браконьерство индивиди. В тясно сътрудничество с горските стопанства организацията работи активно за идентифицирането и опазването на горите във фаза на старост и поддържането на специфични местообитания за редки видове. Програмите им за реинтродукция, включително на черния лешояд в Източните Родопи, разчитат на устойчивото управление на горските екосистеми и опазването на вековните гнездови дървета.

Създадена през 2003 г., **Асоциацията на парковете в България** (АПБ) утвърди своята роля след присъединяването на страната към ЕС, насочвайки усилията си към съхраняване на биологичното разнообразие чрез баланс между екологичните, социалните и икономическите интереси. Организацията фокусира дейността си върху подпомагане на законодателната уредба, мониторинг на защитени зони и насърчаване на устойчивото им развитие. Експертизата на АПБ се основава на екип от специалисти с екологично и лесовъдско образование, чийто дългогодишен опит в държавната администрация гарантира професионален подход в управлението и опазването на природното богатство. Организацията има водеща роля в разработването на планове за управление на природните паркове и в защитата на техните граници от нерегламентирано строителство и промяна на предназначението. Чрез активно участие в коалиционни формати АПБ осигурява граждански контрол върху управлението на държавните гори и се застъпва за прилагането на лесовъдски практики, които съхраняват екосистемните услуги на защитените територии.

Развитието на природозащитния сектор наложи модернизирани на специализирани структури, осигуряващи научна обективност и прозрачност. Националната система за мониторинг на биологичното разнообразие (НСМБР), създадена и регламентирана през 2005 г., е управлявана от Изпълнителната агенция по околната среда и е основният механизъм за събиране и анализ на данни за природните ресурси. Системата интегрира теренни наблюдения, сателитни изображения и автоматизирани станции, предоставяйки важна информация за изготвянето на докладите към ЕК по чл. 17 от Директивата за местообитанията. Чрез Информационната система към НСМБР научната общност и администрацията имат достъп до

Първо освобождаване на братати лешояди в българската природа, 20.05.2025 г.

верифицирани данни, които са фундаментални за изготвянето на областните планове за развитие на горските територии и планове за управление на защитените зони.

Стратегическият фокус на **World Wildlife Fund – България** (основана през 2006 г.), е насочен към устойчивото управление на горите и опазването на сладководните екосистеми. Организацията играе водеща роля в идентифицирането на горите във фаза на старост и внедряването на международния стандарт за отговорно стопанисване FSC. Благодарение на експертизата на фонда днес значителна част от държавните горски стопанства са сертифицирани, което гарантира конкурентоспособност на българската дървесина на международните пазари. Паралелно с това WWF – България, разработи иновативни ГИС-базирани платформи за мониторинг, които подпомагат контролните органи в ефективната борба с незаконните сечи. Експертите на WWF – България, прекараха години в картиране и теренни проучвания, за да докажат местоположението на останалите „девствени“ кътчета от нашите гори. През 2016 г. със заповед на министъра на земеделието 109 000 ха държавни гори бяха обявени за „гори във фаза на старост“, в които се забранява дърводобивът. Това е един от най-значимите успехи на WWF – България, в партньорство с Изпълнителната агенция по горите и широкото обединение от НПО „За да остане природа в България“.

Независимата коалиция от неправителствени организации и граждански групи **„За да остане природа в България“** е създадена в края на 2006 година. Обединението възникна като отговор на нарастващите заплахи пред биологичното разнообразие – от прекомерната експлоатация на горски ресурси и вододайни зони до нерегламентираното застрояване в планините и по крайбрежието. С присъединяването на страната към ЕС работата на структурата се насочи приоритетно към изграждането и реалната защита на мрежата „Натура 2000“. Тя представлява най-мощната неформална мрежа от над 30 организации (сред които БДЗП, „Зелени Балкани“, WWF – България, и АПБ). В най-новата ни история обединението се утвърди като ключов фактор за граждански надзор и правна защита на естествените екосистеми, изпълнявайки функциите на независим мониторингов орган по отношение на законодателните инициативи и инвестиционните проекти.

Динамиката в екологичното законодателство през последните две десетилетия отразява прехода от пасивна защита към активно управление и климатична адаптация. След 2007 г. Законът за биологичното разнообразие претърпя серия от ключови изменения за пълно прилагане на европейските директиви. Най-същественият елемент в този процес е въвеждането на строги процедури за оценка за съвместимост, която действа като задължителен превантивен филтър. Всеки инвестиционен проект – от инфраструктура и енергийни обекти до планове за сеч или застрояване – подлежи на детайлен анализ за кумулативно въздействие. Тази процедура гарантира, че икономическото развитие няма да компрометира екологичния интегритет на защитените видове и местообитания в мрежата „Натура 2000“. Затова при разрастващото се пътно строителство започнаха да се появяват и „екзотичните“ дотогава проходи за зайци и глигани, тунели за гущери и костенурки и надлези за мечки и други едри животни.

През последното десетилетие природозащитният сектор в България се фокусира върху екосистемно възстановяване и реинтродукция на ключови за биоразнообразието видове.

Емблематичен пример е инициативата **„По-диви Родопи“**

(Rewilding Rhodopes), стартира през 2011 година. Тя прилага концепцията за rewilding (възобновяване на дивата природа) чрез възстановяване на естествените хранителни вериги и реинтродукция на изчезнали или критично застрашени видове. Сред най-значимите постижения на екипа са завръщането на зубъра (европейския бизон), успешното разселване на елена лопатар и дейностите по реинтродукция и възстановяване на черния и белоглавия лешояд. Тези усилия не само обогатяват биоразнообразието, но и стимулират развитието на устойчив екотуризъм и фотолов в региона. През 2025 г. в рамките на мащабния проект на „Зелени Балкани“ в Природния парк „Сините камъни“ бяха освободени в дивата природа първите три млади брадати лешояда. Видът е символ на българската природозащита.

След 2007 г. БАН и други институции инвестираха в разработването на няколко дисертационни труда, в рамките на които на най-съвременно световно равнище бяха извършени задълбочени проучвания в национален мащаб за разпространението, гнездовата биология, миграциите и застрашаващите фактори на някои от най-редките видове птици в България – царския орел, скалния орел, египетския, черния и белоглавия лешояд, ловния сокол, белошипата ветрушка, къдроглавия пеликан, глухаря, червеногушата гъска и други. Основен принос в това отношение имаше Националният природонаучен музей при БАН.

Навлизането на високите технологии промени изцяло методите за контрол и управление на природните ресурси. Използването на европейската програма Copernicus позволява прецизен мониторинг на горското покритие и ранно откриване на незаконни сечи или пожари. Дроновете се превърнаха в ефективен инструмент за борба с браконьерството и инспекция на труднодостъпни терени. Мобилни приложения като „Защити гората“ на WWF – България, създадоха директна връзка между гражданите и контролните органи (ИАГ и РДГ), оптимизирайки процеса по подаване и обработка на сигнали за нарушения в горските територии. Изпълнителната агенция по горите постигна един от най-значимите си технологични успехи чрез внедряването на Единната информационна система (ЕИС). Въвеждането на електронните превозни билети и публичните регистри за проследяване на дърводобива осигури прозрачност, позволявайки в реално време да се верифицира законността на всеки превозен камион и да се минимизира рискът от незаконни дейности.

Институтът по биоразнообразие и екосистемни изследвания (ИБЕИ – БАН), създаден през 2010 г. чрез обединяването на Институтите по зоология, ботаника и Централната лаборатория по обща екология, се утвърди като водещ научноизследователски център в страната. Институтът функционира като основен експертен консултант на държавните институции (МОСВ и МЗХ) по въпросите на биологичното разнообразие и защитените територии. Учените от ИБЕИ участват пряко в националното картиране на местообитанията, определянето на благоприятното консервационно състояние и разработването на методики за устойчиво ползване на ресурсите. Тяхната работа осигурява научната легитимност на всяко управленско решение в горския и екологичния сектор.

През 2015 г. излезе второто (третото) издание на „Червена книга на Република България“ (електронна и хартиена версия). Научната разработка е дело на БАН, а проектът е реализиран в тясно партньорство с МОСВ.

Законът за ограничаване на изменението на климата

(2014) положи основите на климатичната политика в България, регламентирайки стратегически механизми за устойчивост. Той регулира обществените отношения в областта на климатичните политики, като създава правната рамка за мониторинг и докладване на емисиите от парникови газове. Същевременно очертава националните приоритети за адаптация, превръщайки се в основен инструмент за синхронизиране на българското законодателство с европейските цели. Законът поставя специален акцент върху устойчивостта на екосистемите като ключов фактор за справяне със зачестяващите екстремни климатични явления. Чрез него се урежда участието на страната в Европейската схема за търговия с квоти за парникови газове (EU ETS) и се поставя основата на Националната стратегия за адаптация към климатичните промени. Нормативната рамка включва мерки за превенция на природни бедствия, пряко засягащи горския фонд и водните ресурси – от защитни дейности срещу наводнения и ерозия до справяне със засушаванията и екстремните горски пожари.

Парижкото споразумение за климата (2015) наложи фундаментална промяна в глобалната екологична парадигма, поставяйки климатичните промени в центъра на всички секторни политики. Като държава членка на ЕС България пое ангажменти за декарбонизация и повишаване на енергийната ефективност. В енергетиката това доведе до ограничаването на дейността на топлоелектроцентралите. В горския сектор утвърди ролята на горите като стратегически „поглъщатели“ на въглерод и подчерта решаващото значение на тяхното устойчиво управление за постигане на общата цел за климатична неутралност.

Европейският зелен пакт (2019) положи началото на мащабен преход към устойчива икономика, налагайки по-високи стандарти в управлението на екосистемите. Неговите цели в сектора се реализират чрез две ключови направления: Стратегията на ЕС за биологичното разнообразие, предвиждаща строго опазване на старите гори, и Новата стратегия на ЕС за горите до 2030 година. Последната има пряко отражение върху практиката, тъй като залага на повишаване на екосистемната устойчивост и насърчаване на стопанисване, близко до естествените процеси (close-to-nature forestry). Тези иновативни подходи са от стратегическо значение за адаптирането на горските масиви към зачестяващите неблагоприятни климатични въздействия.

Парламентът за възстановяване на природата (Nature Restoration Law, 2024) е най-значимата законодателна стъпка в новата история на ЕС, бележеща преход от консервация към регенерация. За разлика от директивите Регламентът е директно приложим и задължава държавите членки да приложат мерки за възстановяване на поне 20 % от увредените сухоземни и морски екосистеми до 2030 г., а до 2050 г. – на всички екосистеми, нуждаещи се от възстановяване. Фокусът пада върху свободно течащите реки, възстановяването на естествената структура на горите, опазването на опрашители и ревитализацията на влажните зони. За горския сектор това означава засилен акцент върху биоразнообразието и екосистемната устойчивост при планирането на стопанските дейности.

Пътят на българската природозащита бележи историческа трансформация – от фрагментирани усилия към изграждането на единна европейска екологична мрежа. Хармонизирането на законодателството е основополагащата първа стъпка, но днес истинското предизвикателство е преходът към активно и научнообосновано управление на природните ресурси. В контекста на глобалните климатични промени съхраняването на биологичното разнообразие вече не е просто етичен избор, а стратегическа инвестиция в националната ни сигурност и устойчивост.

Материала подготви Жения СТОИЛОВА

Национално състезание „Горски многобой“

Задълбочени познания и висок спортен дух белязаха 18-ото издание на надпреварата

Лесотехническата професионална гимназия – Берковица, бе домакин на 18-ото издание на състезанието „Горски многобой“ – престижната професионална надпревара за ученици в горския сектор, която тази година се проведе от 28 до 30 април на територията на Учебно-опитното горско стопанство „Петрохан“ – с. Бързия. В съревнованието участваха 11 отбора от цялата страна. Освен отбора на ЛПГ – Берковица, със свои отбори се представиха: Професионалната лесотехническа гимназия „Никола Вапцаров“ – Банско, Професионалната гимназия по горско стопанство и дървообработване „Николай Хайтов“ – Варна, Националната професионална гимназия по горско стопанство „Христо Ботев“ – Велинград, Професионалната гимназия по селско и горско стопанство – Кърджали, Професионалната техническа гимназия „Никола Й. Вапцаров“ – Самоков, Националната професионална гимназия по горско стопанство и дървообработване „Сава Младенов“ – Тетевен, Професионалната гимназия по дървообработване и строителство „Цар Иван Асен II“ – Хасково, Професионалната гимназия по селско, горско стопанство и туризъм „Никола Й. Вапцаров“ – Чепеларе, Професионалната гимназия по земеделско стопанство „Александър Стамболийски“ – с. Чомаковци, Професионалната гимназия по механизация на селското стопанство „Пейо К. Яворов“ – гр. Гоце Делчев. Учениците мериха сили в седем дисциплини в два етапа. В първия етап състезателите изминаваха двукилометров маршрут (сн. 1) и спираха на четири контролни пункта, където разпознаваха растения с латинските им наименования, болести по растенията, следи на дивеч, а също така участваха в стрелба с пневматична пушка, в спортен риболов и засаждане на фиданка. Във втория етап състезателите трябваше да покажат умения в повяляне, окастряне и оразмеряване на дървесно стъбло, както и в дисциплините сглобяване и разглобяване на бензиномоторен вери-

жен трион и прецизно рязане на шайби (сн. 2). Седем от отборите участваха и в двата етапа на състезанието, демонстрирайки знания, практически умения, бързина, точност и висок състезателен дух. Експертни съдийски комисии с преподаватели от Лесотехническия университет, Изпълнителната агенция по горите, Северозападното държавно предприятие – Враца, УОГС „Петрохан“ – с. Бързия, и ДГС – Берковица, стриктно

следяха за представянето на състезателите, както и за спазването на правилата за безопасност.

В подготовката, организацията и провеждането на състезанието участваха представители на Министерството на образованието и науката, Регионалното управление на образованието – Монтана, Община Берковица, Лесотехническият университет, Изпълнителната агенция по горите, СЗДП – Враца, ДГС – Берковица, УОГС „Петрохан“ – с. Бързия, Асоциацията на училищата по земеделие, гори и мебели в България, „Андреас Штил“ ЕООД – официален представител на марката Stihl за България, „Агроланд България“ АД – официален представител на марката Husqvarna за България, Ловно-рибарско дружество „Сокол“ – Берковица, директори на професионални гимназии и основни училища. Състезанието се проведе по всички правила на регламента, утвърден от Министерството на образованието и науката, като бяха спазени всички изисквания за безопасност на ползваната техника. Класирането на състезателите бе определено по етапи. В индивидуалното крайно класиране на I етап първо място зае Радослав Филев – НППГС „Христо Ботев“ – Велинград, второ – Емили Кацарова – НППГС „Христо Ботев“ – Велинград, и трето – Петър Цонев – НППГСД „Сава

Младенов“ – Тетевен (сн. 3). В отборното класиране – II етап, първото място е за отбора на НППГСД „Сава Младенов“ – Тетевен, второто – за ЛПГ – Берковица, а третото – за НППГС „Христо Ботев“ – Велинград. В крайното отборно класиране на първо място е НППГСД „Сава Младенов“ – Тетевен, на второ – НППГС „Христо Ботев“ – Велинград, и на трето място – ЛПГ – Берковица.

Всички класирали се състезатели, резервни участници и ръководители получиха купи, медали и грамоти (сн. 4). Състезаващите се ученици получиха грамоти и малки купи за отборите за участие в национално състезание. Материалните награди – моторни триони, храсторези, акумулаторни триони и ножици, бяха подsigурени от „Андреас Штил“ ЕООД, „Агроланд България“ АД и ЛПГ – Берковица.

Престижното състезание се превърна в отлична възможност за обмен на опит и приятелско съревнование. Финалът на събитието остави чувство на гордост от стремежа и успехите на младите хора.

Христина ХРИСТОВА –
директор на ЛПГ – Берковица
Снимки: инж. Тереза НАЙДЕНОВА
и Община Берковица

Тайланд: Зеленоото сърце на Югоизточна Азия

Изследването на тропическите горски екосистеми е пътуване през една от най-сложните и многопластови биологични структури на планетата. За изследователя, привикнал към умерените ширини, първата среща с тайландските гори разкрива своеобразен вертикален лабиринт, организиран в преплетени етажи. Още с пристъпването на горската граница се усеща специфичният микроклимат на тропика – наситена влага и характерен мирис на буйна растителност и влажна почва. Тези първи впечатления веднага ни подсказват, че сме попаднали в среда с изключително интензивни природни процеси. Тук всеки детайл е част от огромна, саморегулираща се система, в която животът и разграждането са в непрекъснат, ускорен цикъл.

Доминиращото участие на рода *Dipterocarpus* създава уникален горен склоп, чиито корони често достигат 60 и повече метра височина и формират изолиран свят, почти недостъпен за пряко наблюдение (сн. 1). Тази многослойна архитектура създава микроклиматични ниши с различна влажност и светлинен интензитет. Докато в най-горните етажи екосистемата кипи от фотосинтетична енергия, в подножието царя полумрак, където оцеляват само най-адаптивните сенкоиздръжливи видове и сложни епифитни съобщества.

Пространството между тези нива е изпълнено с хиляди ендемични растения и невъобразимо разнообразие от насекоми, които са основните двигатели на биохимичните процеси в джунглата. Това е територия на непрекъсната борба за ресурси и сложни симбиози – място, където биологичният ритъм не спира нито за миг. Това провокира учените за нови открития, защото в тези райони природата все още крие непознати за науката ботанически и ентомологични съкровища.

Общата площ на страната възлиза на 51.3 млн. хектара, като според доклада на Японската агенция за международно сътрудничество (Japan International Cooperation Agency – JICA, Report, 2025 г.), горските територии заемат между 16 и 16.3 млн. хектара, което представлява приблизително 32 % от територията (сн. 2). По данни на FAO през последните десетилетия горското покритие в Тайланд се колебае около 38 % по международната дефиниция за горска площ. Разпределението на този ресурс е неравномерно, като основният масив е концентриран в планинските и

по-слабо урбанизирани региони. С най-висок дял се отличава Северен Тайланд (приблизително 37 % от общия горски фонд), следван от южните части на страната (~ 20 %), североизточните (~ 15 %) и централните райони (~ 12 %).

В горския фонд на Тайланд доминират естествените формации, които се класифицират в две основни групи: вечнозелени и широколистни листопадни гори.

Вечнозелените гори представляват едни от най-богатите и биологично разнообразни екосистеми в Югоизточна Азия (сн. 3). Тяхното развитие е пряко обвързано с районите с обилни валежи (обикновено над 1500 – 2000 мм годишно) и относително константни високи температури през цялата година. Характерна черта на тези съобщества е способността им да запазват листната си маса през всички сезони. Те се отличават със сложна вертикална архитектура, ясно изразена етажираност и изключително видово разнообразие.

В зависимост от надморската височина и специфичните екологични условия вечнозелените гори се разделят на три основни подтипа: тропически дъждовни гори, полувечнозелени и планински вечнозелени гори.

Тропическите дъждовни гори

са най-влажният и най-богатият на биологично разнообразие подтип на вечнозелените гори в Тайланд. Тяхното развитие е ограничено до райони с изключително обилни валежи – обикновено в диапазона 2000 – 3000 мм годишно, без наличието на ясно изразен сух период (сн. 4).

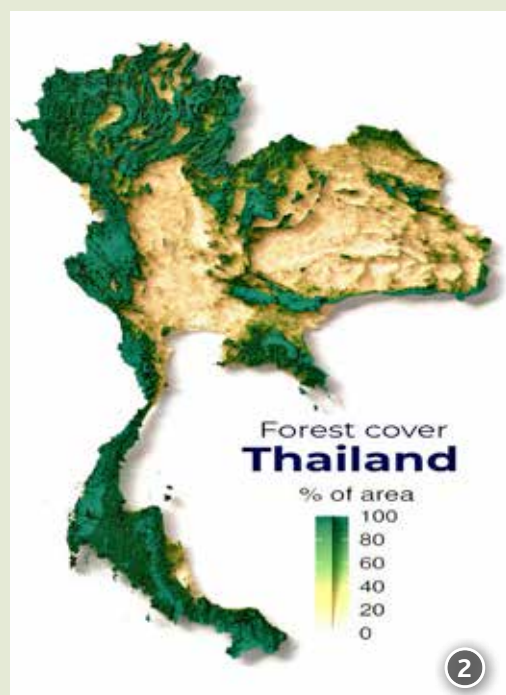
Характеризират се със своята многоетажна вертикална структура, при която доминантните екземпляри достигат впечатляващата височина от 40 – 60 м, формирайки плътна корона. Пространството в подлеса е наситено с огромно разнообразие от лиани, епифити, папрати и екзотични орхидеи, което допринася за изключително богатото биоразнообразие. Този тип екосистеми са локализирани основно в южните части на страната и по протежение на Малайския полуостров. Те са ключови за поддържането на емблематични за региона видове като азиатския слон, малайския тапир и потайния облачест леопард.

Полувечнозелените гори представляват специфичен екотон – преходна зона между влажните тропически вечнозелени гори и сезонните листопадни гори. Те са характерни за райони със сравнително високи годишни валежи (1200 – 2000 мм), но с ясно изразен сух период. Уникалността на тези екосистеми се крие в техния преходен облик: част от дървесните видове запазват листата си цялгодишно, докато други ги губят по време на сухия период. Растителността

е по-разредена в сравнение с тропическите дъждовни гори, което позволява развитието на по-плътен долен етаж. В дендрологичния състав доминират представители на семейство Dipterocarpaceae, ценни тропически твърди дървесини и бамбук. Полувечнозелените гори са широко разпространени в централните и северните части на Тайланд. Като преходни екосистеми те изпълняват важна екологична роля – служат като биологични коридори, които свързват различните типове растителност и осигуряват убежище за голямо видово разнообразие.

Планинските вечнозелени гори заемат високотопанските райони на Северен Тайланд, където климатът е по-хладен и влажен в сравнение с равнинните тропически области. Обикновено се формират на надморска височина над 1000 м, като еталон за този тип растителност е районът на Дой Интанон – най-високият връх в страната. Поради специфичните условия дървостоят тук е с по-ниска височина (20 – 30 м), но с изключително гъст подлес и обилно развитие на мъхове, лишей и епифитни растения по стволите и клоните. Честата облачност и високата влажност създават условия за развитието на специфична планинска флора, включваща дъбове, лаврови дървета, магнолии и рододендрони. Планинските вечнозелени гори имат важно значение за поддържането на водния баланс в планинските райони и за опазването на редки животински видове като азиатската черна мечка и уникалния бозайник сероу – съчетаващ белезите на дива коза и антилопа.

Широколистните листопадни гори са втората голяма група гори в Тайланд и се срещат в по-сухите северни и североизточни части на страната. През сухия период повечето дървесни видове губят листата си като адаптация за намаляване на изпарението. Тези гори са по-разредени от вечнозелените и се срещат главно в северните, североизточните и част от централните райони на страната. Те се разделят на няколко основни подтипа, които се различават по състав на растителността и екологичните условия:

Смесените листопадни гори се развиват в райони със средни валежи и умерено дълъг сух сезон. Те се характеризират със смесен състав от широколистни дървесни видове, сред които често се среща и ценният в стопанско отношение тик – *Tectona grandis*. Растителността включва различни тропически твърдо-дървесни видове и бамбук, а структурата на гората е сравнително по-отворена в сравнение с влажните тропически гори.

Сухите диптерокарпови гори са характерни за регионите с най-силно изразено засушаване в Тайланд. Развиват се върху бедни, песъчливи или каменисти почви с ниско съдържание на хранителни вещества. Те са доминирани от дървета от семейство Dipterocarpaceae, като например *Dipterocarpus tuberculatus*. Гората е ниска и разредена, често с тревиста покривка, а растителността е силно адаптирана към суша и периодични пожари.

Боровите гори се срещат главно в по-високите и по-прохладните райони на Северен Тайланд. Те са съставени предимно от тропически борови видове като *Pinus kesiya* и *Pinus merkusii*. Тези гори се развиват върху бедни почви и често представляват преход между планински тревни съобщества и други типове горска растителност.

Мангровите гори (вижте и публикацията в бр. 2/2026 г.) заемат около 2 % от всички горски площи, но имат изключително важно значение за множеството екосистеми по крайбрежието на страната (сн. 5). Да се озовеш в сърцето на тези формации, да се разходиш из тях с кану, е незабравимо преживяване, което не може да се сравни с никое описание или филм. В задушния въздух, изпълнил пространството около дърветата, се усеща както ароматът на цъфналите растения, така и сладникавата тежка миризма на тиня и водорасли. С отдръпването на водата се разкрива един различен свят: рибите се размножават, раците търсят нови леговища, много насекоми се появяват и нализват мократа почва, поглъщайки от нея хранителни вещества... до момента, в който приливът отново ще се върне и водата ще покрие всичко. Калните скачачи (от подсемейство Oxudercinae) представляват

уникален еволюционен преход между водните и сухоземните гръбначни (сн. 6). Те заемат специфична екологична ниша в мангровите екосистеми на Тайланд – високоспециализирани амфибийни риби са, чиято физиология е адаптирана към суровите условия на приливните зони. Притежават способността да дишат през кожата – имат силно кръвоснабдени хрилни камери, които им позволяват да усвояват атмосферен кислород. В мангровата среда тези организми изпълняват ролята на нейни ключови биоиндикатори и екосистемни инженери. Изграждайки сложни системи от тунели в анаеробната тиня, те подпо-

магат аерацията на субстрата и ускоряват циркулацията на хранителни вещества. Специфичните им морфологични адаптации – от модифицираните гръдни перки, служещи за сухоземно придвижване, до високо разположените дорзално очи за панорамен обзор – им осигуряват решаващо предимство. Тези белези са жизненоважни както за ефективното хранене, така и за своевременното избягване на хищници в динамичната среда на приливната зона. И като казвам хищници – за кратката разходка с кануто успях да наблюдавам змии, варани, маймуни, костенурки. Видях да се издигат от водата и множество мехурчета, но мога само да гадая какви ли създания ги предизвикват.

Тайланд остава една от страните в Югоизточна Азия със значителни горски ресурси, въпреки че в близкото минало преживява сериозна загуба на масиви. До около 1960 г. страната притежава впечатляващо горско богатство, покриващо над 50 % от територията ѝ, като голяма част от него представлява естествени тропически екосистеми. В периода 1960 – 1990 г. настъпва интензивно обезлесяване, обусловено главно от масовото разчистване на земи за нуждите на земеделието – основно за оризови ниви, каучукови плантации и царевича, дърводобив и мащабен износ на ценна тикова дървесина (*Tectona grandis*), изграждане на инфраструктура (пътища, язовири и населени места) и нарастващ демографски натиск. Повратната точка е 1989 г., когато проливни дъждове в Южен Тайланд предизвикват огромни свлачища и наводнения, причинени от липсата на горска растителност. Загиват стотици хора, а цели села са погребани под кал и трупи. Държавата взема безпрецедентно решение, което трансформира горската политика на страната – наложена е пълна забрана за търговския дърводобив от естествени гори. Съвременното управление на горите в Тайланд е резултат от дълъг процес на институционално развитие и реформи, настъпили след периода на обезлесяване. Държавата постепенно изгражда цялостно нова система за стопанисване, насочена към възстановяване на горските екосистеми и устойчиво използване на природните ресурси. Започва изпълнението на програми за опазване на горите, създават се национал-

ни паркове и се залесява с цел възстановяване на горските екосистеми и ограничаване на по-нататъшната им деградация. Данните на ФАО от 1995 г. сочат, че горските площи възлизат на едва 25 % от територията на страната, но Тайланд целенасочено се стреми към възстановяването на 40 % горска покривка. Съвременната горска политика се основава на централизирана държавна система, при която по-голямата част от горските територии са държавна собственост, но постепенно се въвеждат и механизми за участие на местните общности и частния сектор.

Управлението на горите е поето от *Министерството на природните ресурси и околната среда (Ministry of Natural Resources and Environment)*, създадено през 2002 година и отговарящо за националната политика по отношение на природните ресурси, горите и околната среда. Под юрисдикцията на Министерството функционират няколко ключови институции, които имат различни отговорности в управлението на горските ресурси. Най-важната сред тях е *Кралският горски департамент (Royal Forest Department – RFD)*, който традиционно играе централна роля в тайландското горско стопанство.

Тази институция управлява националните гори извън защитените територии, планира горскостопанските дейности, контролира използването на горските ресурси и развива програми за възстановяване и залесяване. Департаментът регулира добива и транспорта на дървесина и подпомага развитието на горските плантации. Структурата му включва централна администрация с множество специализирани дирекции и научни звена, както и широка териториална мрежа от провинциални и районни горски служби, които осъществяват практическото управление и контрола на местно ниво.

Основните функции на *Департамента за националните паркове, дивата природа и консервацията на растенията (Department of National Parks, Wildlife and Plant Conservation)* са опазване на биоразнообразието, управление на защитените горски екосистеми, контрол върху браконьерството и развитие на екотуризъм като форма на устойчиво използване на природните ресурси. Паралелно с това *Департаментът за морските и крайбрежните ресурси (Department of Marine and Coastal Resources)* управлява крайбрежните екосистеми и мангровите гори, които са особено важни за защитата на бреговата линия, поддържането на рибните ресурси и намаляването на риска от природни бедствия като ерозия и щети от тропически бури.

Административната система за управление на горите функционира на няколко взаимосвързани нива. На национално ниво се разработват стратегиите, законодателството и политиките за управление на горските ресурси, на провинциално ниво се осъществява при-

лагането на тези политики, мониторингът на горските територии и контролът върху използването на ресурсите. На локално ниво се извършва практическото управление на горите, включително наблюдение на незаконна сеч и участие на местните общности в устойчивото използване на природните ресурси. Този модел комбинира силно централизирано управление с постепенно развиващи се децентрализиращи механизми.

Законовата и правна рамка на горското стопанство в Тайланд е изградена върху редица нормативни актове, които регулират различни аспекти на използването и опазването на горите. Сред най-важните са тези, които определят правилата за използване на горските ресурси, създаването на плантациите и контрола върху дърводобивната техника. По-новите нормативни актове засилват защитата на природните територии и биоразнообразието и създават правна основа за участие на местните общности в управлението на горите.

От края на XX век Тайланд постепенно осъществява по-широко обществено участие в управлението на горските ресурси. Чрез системата на децентрализирано управление на горите местните жители получават възможност да участват в управлението и опазването на горските територии. В страната вече съществуват значителни по площи гори, които се управляват съвместно от държавните институции и местните общности. Този модел позволява на местното население да използва устойчиво горските ресурси, например чрез събиране на недървесни горски продукти, развитие на екотуризъм и участие в програми за възстановяване на деградирани гори.

Съвременната горска политика на Тайланд се основава на принципите на устойчивото управление на горите и е насочена към възстановяване на националното горско покритие. Основната стратегическа цел на страната е достигане на около 40 % горско покритие от територията, като приблизително 25 % трябва да бъдат защитни гори, предназначени за опазване на природните екосистеми и водните ресурси, а около 15 % – икономически гори, използвани за устойчиво производство на дървесина и други горски продукти. За постигането на тази цел се използват различни инструменти на горската политика, включително продължаващата забрана за дърводобив в естествените гори, програми за залесяване, развитие на плантации и насърчаване на частни инвестиции в горското стопанство.

В последните години Тайланд активно участва и в международни инициативи за опазване на горите и борба с климатичните промени, включително стратегическия механизъм на ООН за намаляване на емисиите от обезлесяване и деградация на горите (Reducing Emissions from Deforestation and forest Degradation – REDD+), който функционира като система за финансови стимули. Основната идея е развитите страни да плащат на развиващите се страни (като Тайланд), за да опазват своите гори, вместо да ги изсичат за икономическа печалба. Чрез тези политики страната се стреми не само да възстанови част от изгубените горски територии, но и да създаде устойчив модел на управление, който съчетава икономическо развитие, опазване на биоразнообразието и участие на местните общности.

Д-р инж. Павел ПАВЛОВ

БАНЦИЗИТЕ LT15: СЕГА С 10 % ОТСТЪПКА ДО 31 ЮЛИ

Банцизите Wood-Mizer LT15 са сред най-популярните банцизи в Европа. Клиентите ги избират заради надеждната конструкция, лесното управление и удобната поддръжка. Те са практично решение за частна употреба, малък бизнес, земеделски стопанства, услуги по бичене на дървесина.

Леглото на банцига LT15 се състои от секции, така че машината може да бъде поръчана в конфигурация, подходяща за бичене на трупи с желаната дължина. Трупът се зарежда ръчно върху леглото с помощта на ръчен обръщач и товарни рампи, докато режещата глава се движи по леглото и постепенно превръща дървесината в дъски, проход след проход. За стопанства банцигът LT15 може да

бъде полезна инвестиция, когато са необходими дъски от масивна дървесина, елементи с нестандартни размери или материал, подготвен за индивидуални проекти. Собственото бичене осигурява по-голям контрол върху качеството на дървесината, дебелината на дъските и начина, по който се използва всеки труп.

Серията LT15 включва няколко модела за различни нужди. **LT15START** е достъпен базов банциг за тези, които започват да се занимават с бичене и искат сами да произведат дървен материал. Машината обработва трупи с диаметър до 70 см и се предлага с електрически или бензинов двигател. **LT15CLASSIC** е най-популярният избор в

тази серия. Този модел е оборудван с електрическо движение на режещата глава нагоре и надолу и може да бъде допълнен с електронна линия Setworks и електрическо подаване на режещата глава.

За бичене на по-големи трупи подходящ избор е **LT15CLASSIC WIDE** с увеличен отвор на режещата глава, който позволява обработка на трупи с диаметър до 90 сантиметра. Този модел може да бъде особено интересен за работилници, които изработват плотове, маси, мебели от масивна дървесина, или проекти, при които са необходими по-широки дъски.

За банцизите LT15 с три секции на леглото се предлага мобилно шаси, което позволя-

ва машината да бъде теглена с автомобил и да се работи директно на терен.

До 31 юли 2026 г. можете да поръчате всеки банциг LT15 във всяка конфигурация с 10 % отстъпка. Възползвайте се от тази възможност и добавете към своето стопанство или работилница надежден банциг Wood-Mizer.

Екотехнпродукт ООД

София 1186, ул. „Стар Лозенски път“ № 38
office@ecotechproduct.com
тел./факс: 02/979 17 10
тел.: 02/462 70 35
тел.: 089 913 31 10
woodmizer.bg

Уникалната миграция на планинската жаба

Планинската жаба (*Rana temporaria*) е широко разпространен вид в Европа, като в южните части на континента обитава предимно планински райони. В България се среща най-често между 1000 и 2000 м н.в. в Рила, Пирин, Родопите, Стара планина и Витоша, както и в Осоговска планина, Същинска Средна гора, Голо бърдо, Лозенска планина и Плана. Забележително е присъствието ѝ в района на Ботевград, в местността Зелин и блатото Мухалница.

През 1968 г. херпетологът Владимир Бешков установява наличието на стотици планински жаби в малко блато близо до Ботевград при необичайно ниска за вида надморска височина – 360 метра. В периода 1971 – 1980 г. Бешков заедно с дипломантката си Блага Ангелова провежда редица изследвания в района, с които документира уникалната за вида размножителна миграция. През 1971 г. маркирани в блатото жаби са открити на 5 км по права линия по склоновете на Било планина (дял на Стара планина). През февруари и март 1980 г. в същата планина са маркирани индивиди по време на придвижванията им надолу по реките. На 11 март 1980 г. две жаби са намерени в блатото – съответно 4 и 11 дена след маркирането. Всяка година в края на февруари и началото на март планинските жаби тръгват от връх Маняков камък (1439 м) в Било планина и слизат по течението на р. Зелинска до блатото Мухалница в местността Зелин, за да се размножават. Процесът трае няколко седмици, след което жабите поемат по обратния път към планината, изминавайки до 8 – 10 километра. По време на този период мъжките жаби лесно се отличават от женските по своя синкав оттенък, докато женските са червеникаво-кафяви. След метаморфозата младите жаби също поемат към планината, за да се завърнат отново в блатото след около 3 години, когато са достигнали полова зрялост.

Предполага се, че тази най-дълга в световен мащаб миграция е започнала преди близо 10 000 – 12 000 години. Заради уникалността на това природно явление местността Мухалница е обявена за защитена през 1992 година.

Инж. Цветомир ЦОЛОВ

Палеоорнитологът проф. Златозар БОЕВ:

Опазването на гората е най-кристалният патриотизъм

Проф. д.н. Златозар Боев е сред най-изтъкнатите съвременни български учени в областта на орнитологията и палеоорнитологията. Роден е през 1955 г. в София и завършва Биологическия факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ със специалност биолог-еколог в катедрата по зоология на гръбначни

те животни. Професионалният му път започва в Националния природонаучен музей при БАН – институция, на която остава верен и до днес. Първите му стъпки там са свързани с прецизната работа по техническата обработка на музейните колекции: от фосилите на коралите и сладководните миди до реставрацията на черепи от бозайници. Научните търсения на проф. Боев преминават през епохите, за да проследят развитието на птичия свят. В центъра на работата му е палеоорнитологията – чрез нея той реконструира света на птиците от миналите епохи, а чрез орнитоархеологията разкрива непознати страни от съжителството между тях и човешките цивилизации.

Тази изследователска дейност се опира на задълбоченото познаване на физическата структура на птиците – умението по особеностите на костната система да се разчитат техните биологични специфики. Но погледът му не е обърнат само към миналото. Чрез консервационната биология той анализира причините за изчезването на видовете днес, а като изследовател на историята на науката пази паметта за развитието на зоологията и значението на музейните колекции.

Миналата година проф. д.н. Златозар Боев беше удостоен с наградата „Акад. Иван Буреш“ за значителния му научен принос в областта на орнитологията, палеонтологията и археозоологията и за заслугите му за развитието на Националния природонаучен музей.

– Проф. Боев, как един млад биолог решава да се посвети на птиците от далечното минало? Кое определи професионалния Ви път?

– През 1980 г. в България се проведе Регионалната конференция на Световната пещерна федерация. Бях натоварен със задачата да придружавам проф. Николай Йосифович Бурчак-Абрамович – световноизвестен палеоорнитолог от Грузия. По това време той вече имаше приноси към българската наука, след като съвместно с нашия геолог доц. Иван Николов бе описал два непознати дотогава вида изкопаеми птици от района на Храбърско и Хасковско (с. Трояново). Именно Бурчак-Абрамович беше човекът, който ме насочи към фосилните останки и запали интереса ми към изследването на древните птици. Това определи целия ми по-нататъшен път.

– Тази насока скоро дава и своите научни резултати...

– Да, през 1986 г. защитих дисертация върху сравнително-морфологичните изследвания на чапли в България. Ра-

ботата ми получи неочаквано високо признание – данните от нея започнаха да се използват като основен източник и да се цитират в най-авторитетните световни трудове в тази област. Скоро след това станах доцент, а през 1999 г. защитих втората си дисертация за доктор на науките. Тя беше посветена на неогенските и кватернерните птици на България – първото подобно изследване на Балканите. За съжаление, и до днес оставам почти единственият специалист по изкопаеми птици на полуострова.

– Кое прави палеоорнитологията толкова трудна за овладяване?

– Истината е, че палеоорнитологията е „бутикова“ специалност в целия свят – тя е трудна и изисква огромно търпение. Птиците са изключително разнообразна група – само у нас има 420 вида птици, а костите им са крехки, кухи и се фосилизират трудно. Находките в земните пластове са редки и за да бъдат определени правилно, са нужни богати сравнителни

колекции и натрупан опит.

През годините имах известен принос в изграждането на нови кадри и бях рецензент на млади палеорнитолози от Гърция, Сърбия, Украйна и Русия. Липсата на приемственост е световна тенденция – активните специалисти дори в Западна Европа са единици, а институциите, съхранили ценни сравнителни колекции през поколенията, все по-рядко намират своите нови изследователи. В целия свят има не повече от 60 до 90 учени, които се занимават с изкопаеми птици. Гилдията ни е малка, информацията се обменя в тесен кръг и малко хора могат реално да цитират и оценят тези открития. Повечето изследователи в нашата област често работят паралелно и с бозайници или влечуги.

– Изглежда, че да бъде реконструиран светът на птиците, е много по-сложно, отколкото да се изследват едрите бозайници.

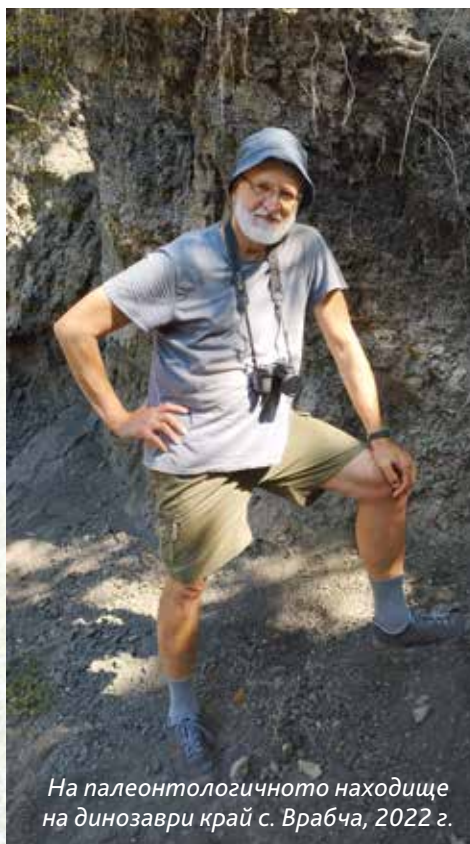
– Работата ни е коренно различна от палеонтологията на бозайниците. При тях костите са плътни, а зъбите са отлични диагностични белези. Птиците нямат зъби, а костите им са тънки. В еволюцията на птиците разликите между видовете често са били само във вокалната специализация или нюансите в оперението – неща, които не се съхраняват в земните пластове. Много пъти почти еднакви на външен вид и оперение птици – два съседни вида, се различават единствено по песента на мъжките. В изкопаемо състояние разполагаме само с костни фрагменти, което превръща определянето на вида в истинско предизвикателство. Именно затова палеорнитологията остава толкова рядка специалност – изискват се огромни колекции и специфичен опит, за да се разчете историята по тези деликатни следи.

Истината е, че „шлагерите“ в палеонтологията са динозаврите, в палеоантропологията – древните хоминиди и произходът на човека. Това са темите, които лесно достигат до широката публика. Останалите области остават непопулярни и трудни. Те рядко успяват да изплуват над общия информационен поток и да заинтригуват обществеността.

– Но Вие сте положили основите на палеорнитологията в България.

– Когато постъпих в Музея, тук на практика нямаше скелетна колекция от птици. За 46 години работа успях да създам такава, която днес наброява между 3000 и 4000 екземпляра от близо 300 вида. В момента тече дигитализация, която ще установи точния им брой, но това е база, която ще служи на поколения наред. Изследвал съм изкопаеми птици не само у нас, но и от Гърция, Сърбия, Азербайджан и Нова Зеландия. Описал съм 6 рода и 35 вида, нови за световната наука. Всички те бяха признати от международната общност, а в родовете, които обособих, днес колеги описват нови находки от Русия, Украйна и Монголия. Времето потвърди, че тогава правилно съм преценил да ги обособя като нови за науката родове.

Днес повечето птици са защитени от закона и дори намирането на мъртъв индивид не дава право той да бъде прибран свободно. Необходими са сложни протоколи, за да могат такива индивиди да попаднат в институционалните колекции. Тази строгост е обяснима, но тя прави събирането на сравнителен материал още по-трудно.

На палеонтологичното находище на динозаври край с. Вrabча, 2022 г.

– Къде се крие „архивът“ на природата? Как успявате да откриете останки от птици, живели преди векове?

– Вкаменелости на гръбначни животни най-често се откриват по пясъчните откоси на големите реки – понякога при по-високо пълноводие силната водна маса прави нови разкрития и те стават видими. Пясъчните и варовиковите кариери също са богат източник, но другият ключов тип находища са пещерите, където в ниши по-край стените се откриват кости на животни. В пещерите влизат хищници, за да си почиват, и често си донасят там и плячката. Там често гнездят бухали – универсални хищници, които нападат дори малки лосове в тайгата. Несмилаемите части от плячката – кости, пера, нокти, птицата изплюва. Бухалът яде практически всичко и чрез неговия избор ние реконструираме цялата природна обстановка от онова време. С времето тези

остатъци, които са много благодатни за изследователите, се натрупват на т.нар. хранителни площадки на птиците.

През годините съм определял материал от над 130 находища у нас, като голяма част от тях са археологически обекти. В миналото т.нар. кухненски отпадъци край крепостните стени често се negliжираха, но днес археолозите са длъжни да изследват и животинския костен материал. Това ни носи невероятни открития. При разкопките на форума пред Антична Сердика в София определих материали от 50 – 60 вида животни: лешояди, рисове, мечки, орли и дори дропли и глухари. Тези пластове обхващат периода от III – IV в. до XVII – XVIII век. Едно от най-значимите ми открития там беше находка от тур (диво говедо) от началото на XVIII век – вероятно една от най-късните следи от съществуването на този вид изобщо.

– Имате интерес и към природозащитата, автор сте на „Кратка история на природозащитата в България“. Какво Ви мотивира да работите в тази сфера?

– Пътят ми в природозащитата е не само професионален избор, но и лична мисия, вдъхновена от примера на баща ми Николай Боев (1922 – 1985). Той е един от основоположниците на съвременната природозащита в България, беше сред най-пламенните защитници на родната природа, изтъкнат орнитолог и инициатор за създаването на първата „Червена книга на България“ (1984, 1985).

В момента съм подел кампания за подготовката на ново издание на Червената книга на България, тъй като данните в сегашното са остарели. Макар второто издание да излезе през 2015 г., работата по него реално приключи през 2011 г., а събирането на информацията – още в периода 2005 – 2006 година. Като съавтор мога да потвърдя, че за тези близо 20 години настъпиха големи промени в българската фауна. Европейският бобър се завърна у нас, но липсва в досегашните издания; зубрите – автохтонен вид, изчезнал през XVII век – вече живеят на свобода в Родопите и Разградско. От две – три години розовото фламинго гнезди в Атанасовското езеро, а черният лешояд, който се водеше изчезнал, вече

има 18 гнездящи двойки. Статусът на белоглавия лешояд също трябва да се преразгледа – той все още се води „уязвим“, а през миналия декември преброихме 654 индивида. Списъкът с нови открития е дълъг – бяха установени много нови видове риби, а при други групи се оказа, че таксономията е по-богата. Например жабата дървесница вече е представена у нас от два отделни вида. Същото важи за безкракия гущер – крехаря, а вече са описани и седем вида тритони. Всички те в момента липсват в „Червената книга“. В предишното издание около 100 вида животни останаха без самостоятелни статии и илюстрации поради недостиг на средства. Те бяха просто изброени в таблица в края на тома. Такъв е случаят с лещарката – емблематична птица за иглолистните ни гори, която напълно заслужава подробно представяне, но остана само като име в този списък. Второто издание беше мащабен труд в три тома („Растения и гъби“, „Животни“ и „Местообитания“), в който участваха около 300 учени.

– Как се промени лицето на българската природа в последните десетилетия?

– За голямо съжаление, въпреки увеличаващия се брой природозащитни организации, посегателствата върху природата в България стават все по-сериозни, а ефективните резултати – все по-малко. През последните 20 години ландшафтът на България се промени драстично. Където и да погледнем, виждаме нерегламентирани сметища и пресушени речни корита заради каскади от малки ВЕЦ-ове, които унищожават водната флора и фауна, а безконтролното изграждане на соларни и вятърни паркове промени ландшафта. Станахме свидетели на масово унищожаване на местообитания. Соларни паркове се строят не върху непригодни почви, а на най-лесните и плодородни места, оставяйки земята под панелите на практика стерилна. Вятърните паркове изискват нови пътища и огромни бетонни площадки в диви местности, а замърсяването е повсеместно. Да не говорим за масовото изкореняване на храстите в пасищата заради субсидии – тези „чисти“ райони са пагубни за биологичното разнообразие, тъй като храстите са жизненоважни за гнезденето на птиците и за оцеляването на таралежите, змиите и гущерите. Планините ни са изровени от АТВ-та и кросови мотори, няма регламент, а ерозията след тях е пагубна. Техническият прогрес пък даде на ловците термовизионни камери

и уреди за нощно виждане, които не оставят на животните никакъв шанс.

Гласът на учените не се чува и България сякаш следва пътя на Гърция с 2000 години закъснение – ние сме на самия фронт на опустиняването. Тралирането в Черно море унищожава всичко по дъното. Мъчно ми е, защото България има уникално биоразнообразие. По отношение на птиците сме на трето място в Европа след Гърция и Испания, а спрямо територията си сме вероятно най-богатата страна по биоразнообразие на континента.

Има данни, че през Средновековието дори Казанлък е бил пристанищен град на пълноводната тогава река Тунджа. Днес дори Марица вече не е плавателна. Суходолията в Североизточна България всъщност са фосилни реки – каньони, изваяни от мощни води, които днес просто ги няма. Ако не променим отношението си, рискуваме да оставим след себе си само спомени за някогашната ни природа.

– Въпросът, който традиционно задаваме, е какво е за Вас гората?

– Без гора няма живот. Гората дава водата, без гора няма и почва, няма храна – остава само пустинята. Ние се прехранваме от гората, откакто съществуваме като вид. Затова за мен опазването на гората е най-кристалният патриотизъм, защото така реално опазваш родината си. Ако я няма гората, това географско пространство става негодно за живот. И за да не завършваме песимистично, нека се облегнем на историята. България има сериозни традиции в природните науки и в горското стопанство. Виждам, че колегите в тези сфери уважават своите предшественици. Именно тези традиции не бива да се изоставят – те са здравите ни основи, с които можем да устоим и занапред. Необходима е обаче по-голяма активност от страна на научната общност. Трябва да създадем подготвена аудитория от съмишленици – както сред обществеността, така и сред управляващите, които да подкрепят специалистите. Научното знание е най-ценното нещо след здравето, защото то е единствената гаранция за успех и развитие. България е райско място с уникално географско положение и е наш дълг да я съхраним.

Разговора води Женя СТОИЛОВА

Снимки: Йордан ДАМЯНОВ

и личен архив на проф. Златозар БОЕВ

НОВИ КНИГИ

Доц. Борис Николов, Стоян Николов. Птиците в България. Определител. Библиотека „Витоша“, София, 2026, 320 стр.

На книжния пазар вече е достъпен първият определител от съвременен тип, посветен изцяло на птиците, установени на територията и акваторията на България. Изданието „Птиците в България“ събира на едно място богата научна информация, впечатляващи илюстрации и практически насоки за орнитолози, природолюбители и професионални изследователи.

Определителят представя общо 461 вида птици с над 1550 оригинални цветни рисунки и 441 актуални карти на разпространението им в страната. За повечето видове са включени данни за характера на пребиваване, относителната численост, размерите, сезонното присъствие и периода на гнездене. Специално внимание е отделено и на сход-

ните видове, местообитанията, типове гнезда и храненето.

Изданието впечатлява с модерен и лесен за използване формат. Големият обем информация е представен върху 245 цветни илюстративни табла под формата на карти, диаграми и пиктограми, които позволяват бърза ориентация и улесняват определянето на птиците в природата.

Освен видовите описания книгата съдържа и полезни насоки за наблюдение на птици – разпознаване по силует и полет, поведение в естествена среда, избор на подходяща оптика и методи за броене на птици. Включени са и обобщени данни за гнездовата биология, поведението и местообитанията на птиците в България.

Автори на значимото издание са Борис Николов – доцент в Института по биоразнообразие и екосистемни изследвания – БАН, и Стоян Николов – ръководител на международни проекти за световнозастрашени птици в Българското дружество за защита на птиците и един от най-разпознаваемите илюстратори на издания за птици и дива природа.

Издател на определителя е Дирекцията на Природен парк „Витоша“.

SHANTUI

**ЗЕЛЕНА ТЕХНОЛОГИЯ ЗА ВАШИТЕ
ИНФРАСТРУКТУРНИ ПРОЕКТИ.
ЕЛЕКТРИЧЕСКИ БУЛДОЗЕР
DE 26-X2**

ТЕГЛО 26 200 kg

БАТЕРИЯ 350 kWh

ЛИТИЕВО-ЙОННА БАТЕРИЯ

Птицата, която живее в небето

Малко птици будят у човека такова възхищение пред съвършенството на природата, както бързолетът. Всичко в устройството на тялото му е подчинено на една-единствена цел – полета. Крилата му са дълги, тесни и с характерна сърповидна форма, отлично прорязващи въздуха, позволяващи му да развива завидна скорост и да маневрира с удивителна ловкост.

На пръв поглед клюнът му е малък. При лов обаче той се отваря широко и действа като сак, който прецежда въздуха и загребва летящите насекоми в движение. Очите му са изложени на вятър и прах от високата скорост, която развива, затова природата го е дарила с къси, гъсти перца около очите, които предпазват зрението му.

Бързолетът притежава изключително силни крака с остри нокти, но четирите му пръста са насочени напред, при-

готвени за здраво вкопчване в отвесни повърхности – стени или скали. Те не са пригодени за движение по земята – с тях не може да каца на жици, клони или дори на хоризонтални повърхности. Ако

се окаже на земята, птицата не може да излети самостоятелно, което я прави изключително уязвима. За да поеме отново към небето, тя се нуждае от височина, от която да се пусне и да разпери криле.

Бързолетът е мигриращ вид, който прекарва лятото в Европа и Азия, а зимата – в Африка. Известен е като птицата, която „идва най-късно и си тръгва най-рано“.

След като напусне гнездото, може да прекара до 10 месеца без да кацне нито веднъж. Почива си по впечатляващ начин – издига се на 2000 – 3000 метра височина, изключва едното полукулбо на мозъка си, за да може то да почине, докато другото продължава да направлява полета му в топлиите въздушни течения.

Гнездото му прилича на малка и плитка паничка, разположена на закътано място – под керемиди, в пукнатини на сгради или в скални ниши. Тъй като птицата не може да каца на земята, за да събира кал или клонки, тя улавя в полет всичко, което вятърът вдига във въздуха: перушинки, пух и сламчици. За да изгради дома си, бързолетът използва специална, бързо втвърдяваща се слюнка.

Забележителна е стратегията на птицата за оцеляване – това е способността ѝ да изпада в анабиоза, наподобяваща краткотрайно вцепенение. Когато времето се влоши – настъпят проливни дъждове или застудяване, които „приземяват“ насекомите, възрастните птици често отлитат на десетки километри, за да избегнат бурята. За да оцелеят, малките, които не умеят да летят, изпадат в състояние на пълна неподвижност и вцепенение. Телесната им температура спада (от нормалните 42°C до близо 20°C), сърдечният им ритъм и дишането им се забавят. Това им позволява да оцелеят няколко дена без храна, докато времето се подобри.

По време на размножителния период родителите се редуват да мътят яйцата. И мъжкият, и женската притежават т.нар.

www.birdsinbulgaria.org

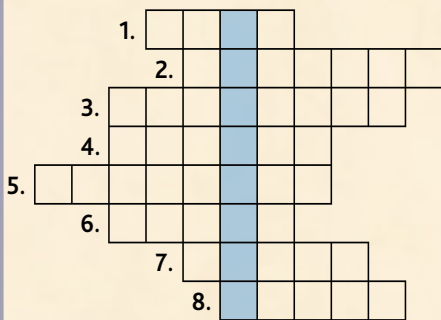
www.topbirding.com

www.featherbase.info

Решете кръстословицата, посветена на бързолета, и открийте скритата дума!

1. Мястото, където бързолетът прекарва почти целия си живот
2. Видът петно на гърдите му, което предава топлина на яйцата
3. Редовното придвижване на птицата на юг
4. Мястото, където птицата отглежда малките си
5. Състоянието, в което изпада бързолетът, за да оцее без храна
6. Крайниците, с които лети бързолетът
7. Участък от кожата на гърдите му, богат на кръвоносни съдове
8. Формата, под която птицата пренася уловената храна до гнездото

Отговор: 1. мътене 2. мътини 3. мигрираща 4. гнездо 5. анабиоза 6. криле 7. петно 8. топка

мътено петно – участък без пера от кожата на гърдите, богат на кръвоносни съдове, който предава необходимата топлина (около 38 – 39°C) на яйцата. Докато единият родител осигурява топлината, необходимата за развитието на зародишите, другият е на лов. Ако настъпи застудяване и насекомите изчезнат, родителят в гнездото може да остане да мъти без храна в продължение на дни, разчитайки на собствените си енергийни запаси. В екстремни случаи е способен да остави гнездото за кратко, за да потърси храна в по-далечни райони. Яйцата на бързолета са по-устойчиви на охлаждане от тези на повечето птици. За да храни потомството си, птицата събира уловените насекоми в гушата си и ги слепва със слюнка в хранителна топка.

Тъй като малките нямат възможност за тренировъчни полети извън тясното пространство на гнездото, те се подготвят по изумителен начин – правят „лицеви опори“. Изправят се на крилата си и повдигат цялото си тяло, за да заздравят гърдните си мускули. Когато дойде време за напускане на гнездото, малкото просто се хвърля от гнездото във въздушната бездна. То няма втори шанс, нито право на грешка – трябва да полети веднага. От момента, в който разпери криле след първия скок, може да не докосне твърда повърхност в продължение на месеци.

Информацията обобщил
Женя СТОИЛОВА

TEFLON EcoElite™

ТИХА МАТЕРИЯ

ДЖОБ ЗА НОЖ

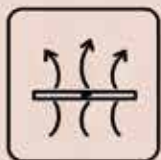
ЛЕКА КОНСТРУКЦИЯ

НЕ ЗАДЪРЖА ТРЪНИ И ЛЕПКА

**ИЗБОР
ОТ ЦВЕТОВЕ**

**ВОДООТБЛЪСКВАЩО
ПОКРИТИЕ**

SCXP мембрана
15 000 мм/ H2O / 24ч.

ТИХИ МАТЕРИИ

Проектирани за
безшумно движение в
природата

ТЕСТВАНО НА ТЕРЕН

Тествано в реални условия
Одобрено от ловци

НЕ ВАЖИ ЗА ПРОДУКТИ В ПРОМОЦИЯ

20% ОТСТЪПКА

ПРОМО КОД

ГОРА

**ПЕРСОНАЛИЗИРАНО
БРАНДИРАНЕ
ПО ЗАЯВКА**

При поръчка на количества
можем да добавим ваше
лого или дизайн

СКАНИРАЙ
И РАЗГЛЕДАЙ
ЦЯЛАТА КОЛЕКЦИЯ

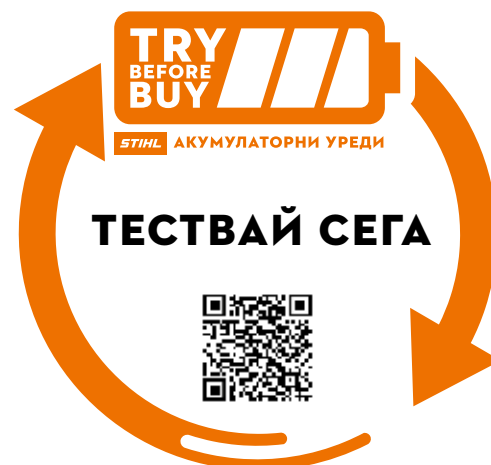
+ 359 892 791 299

WWW.CHAMELEONHUNTING.BG

ПРОБВАЙ СЕГА, КУПИ СЛЕД ТОВА

ИЗПРОБВАЙ ЗА 48 ЧАСА ИЗБРАНИ
АКУМУЛАТОРНИ УРЕДИ STIHL
ОТ СЕРИЯ AP

ВИЖ ПОВЕЧЕ НА WWW.STIHL.BG